

SCHOOLGEBOUWEN EN SCHOOLKEUZE IN AMSTERDAM NIEUW WEST

LANDELIJK KENNISCENTRUM GEMENGDE SCHOLEN

SCHOOLGEBOUWEN EN SCHOOLKEUZE IN AMSTERDAM NIEUW WEST

LANDELIJK KENNISCENTRUM GEMENGDE SCHOLEN

WWW.GEMENGDESCHOLEN.NL

**BOSBOOM TOUSSAINTSTRAAT 59-2
1054 AP AMSTERDAM**

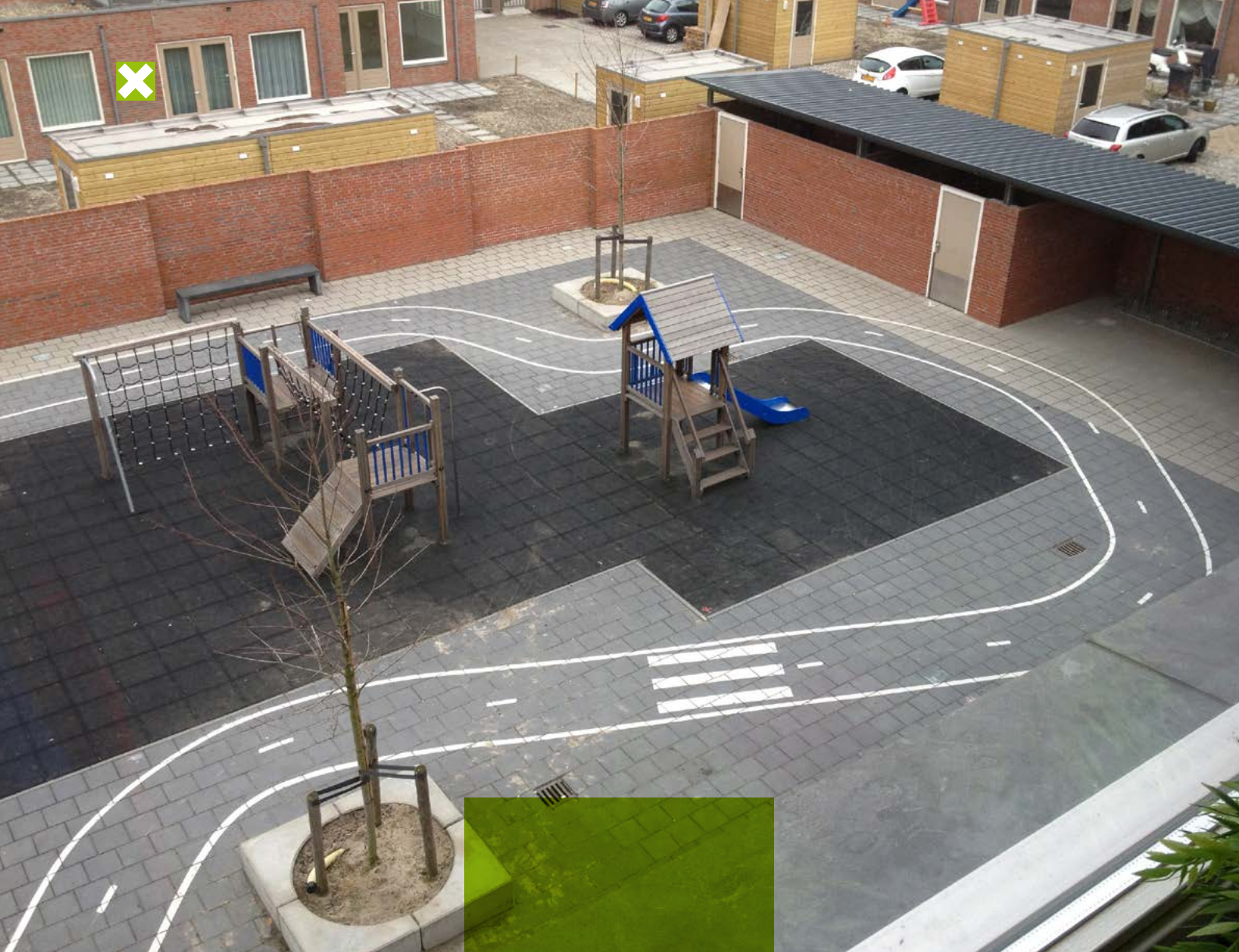
ONNO MARTENS
GUIDO WALRAVEN
PACO LUCASSEN

26 september 2013

INHOUD

SAMENVATTING	7
1 INLEIDING EN AANLEIDING	9
1.1 Kwaliteit schoolgebouwen	9
1.2 Keuzemotieven en kwaliteit gebouwen	9
1.3 Probleemstelling en onderzoeksvragen	10
1.4 Opzet onderzoek	10
1.5 Selectie scholen	11
1.6 Uitvoering van het onderzoek	11
2 MOTIEVEN VOOR SCHOOLKEUZE	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Oudergesprekken	13
2.3 Ouder enquêtes	14
2.4 Gesprekken met directies: keuzemotieven ouders	15
2.5 Voorlopige conclusies	16
3 KWALITEIT VAN DE GEBOUWEN	18
3.1 Schoolgebouw-spin als instrument	18
3.2 De schoolgebouw-spin van de zes scholen	19
3.3 Kwaliteitsverschil tussen oude en nieuwe gebouwen	22
3.4 Weging van factoren	24
3.5 Voorlopige conclusies	24
4 CONCLUSIES	25
4.1 Beantwoorden onderzoeksvragen	25
4.2 Verbinding met het kwantitatieve onderzoek O+S	26
4.3 Discussie	27
4.4 Aanbevelingen?	28
5 BIJLAGEN	29
BIJLAGE 1 Weergave gespreken met ouders	29
BIJLAGE 2 De schoolgebouw-spin	32
BIJLAGE 3 De zes scholen beoordeeld	35
BIJLAGE 4 Foto's scholen	39
BIJLAGE 5 De lijst van onderwerpen & vragen voor het gesprek met de ouders	45
BIJLAGE 6 Literatuur	46
BIJLAGE 7 Dank aan geïnterviewden	46

SAMENVATTING

De relatie tussen schoolkeuze en de kwaliteit van schoolgebouwen is nog nauwelijks onderzocht. Het stadsdeel Nieuw West heeft daarom opdracht gegeven voor een verkennend onderzoek.

Het doel van het stadsdeel is om te achterhalen of een schoolgebouw zo aantrekkelijk gemaakt kan worden, dat het voor ouders interessant wordt om hun kinderen er naar toe te sturen. Daarnaast is het zowel voor het stadsdeel als de schoolbesturen van belang de leegstand tot een minimum te beperken en een acceptabele schoolgrootte te exploiteren.

Het is duidelijk, dat er geen rechtlijnige relatie is tussen de kwaliteit van een schoolgebouw en de mate waarin leerlingenaantallen toenemen of afnemen. Er zijn immers scholen in een nieuw gebouw waar het leerlingaantal niet groeit en ook scholen in een oud gebouw die wel groeien. Ons onderzoek is er daarom op gericht om de subtiele verbanden die er misschien zijn nader in kaart te brengen. Daartoe hebben we twee onderzoeksvragen geformuleerd:

- Speelt de kwaliteit van schoolgebouwen een rol bij de keuze van ouders voor een basisschool (in Amsterdam Nieuw West)?
- Hoe wordt die kwaliteit beoordeeld door de gebruiker?

Vanaf de start is duidelijk geweest, dat het hier om een verkennend en kwalitatief onderzoek gaat waaraan maar zes scholen meedoen. Dat wil zeggen, dat we de resultaten voorzichtig moeten interpreteren.

De vraag hoe de kwaliteit van gebouwen wordt beoordeeld hebben we langs twee wegen proberen te beantwoorden: door met de directeuren de kwaliteit van het schoolgebouw te beoordelen en door de ouders naar de kwaliteit van het schoolgebouw te vragen.

Waar de directeuren en de externe expert duidelijke verschillen in kwaliteit zien tussen de gebouwen, daar laten de antwoorden van de ouders vooral zien dat de kwaliteit van het gebouw op zichzelf niet zo'n rol speelt, maar dat het gaat om "het totaalplaatje".

Voor het beoordelen van de kwaliteit van een schoolgebouw hebben we de schoolgebouw-spin ontwikkeld. Op basis van de door de directeur en de externe expert ingevulde schoolgebouw-spin hebben we vastgesteld wat de kwaliteit van de zes onderzochte schoolgebouwen is. Door de spin kunnen we de gebouwen ook systematisch met elkaar te vergelijken. Samenvattend kan worden gesteld, dat de nieuwe gebouwen in het

algemeen een hogere score krijgen dan de oude gebouwen.

Aan de hand van een analyse van de antwoorden van de oudergesprekken op (vier) scholen kunnen we laten zien, hoe ouders oordelen over de kwaliteit van de schoolgebouwen. Een vergelijking van ouders uit nieuwe en oude gebouwen levert dan voornamelijk overeenkomsten in de beoordeling op. Bij een beoordeling van het gebouw letten alle ouders voornamelijk op dezelfde aspecten, zoals schoon en veilig, ruimte en licht. Ouders die gekozen hebben toen de scholen recent in nieuwbouw zaten, beoordelen dat nieuwe van een gebouw ook expliciet als positief. Maar de ouders die kozen toen hun school in een oud gebouw zat, noemen in het gesprek ook positieve kenmerken van dat gebouw. Beide groepen ouders noemen bovendien verbeterpunten. De ervaringen die na de keuze zijn opgedaan in het gebruik van het gebouw, zijn zodoende bij beide groepen ouders genuanceerd of gemengd.

Hoe werkt de beoordeling van het gebouw door in motieven voor de schoolkeuze van ouders? In antwoord op de onderzoeksvraag of de kwaliteit van schoolgebouwen een rol speelt, kunnen we stellen: bij de ouders die wij hebben gesproken eigenlijk niet. We hebben geen ouders gesproken bij wie het gebouw een rol van betekenis heeft gespeeld. Integendeel, opmerkelijk is juist dat door beide groepen ouders werd gezegd dat het gebouw niet van zo'n groot belang is. Immers: "Het gebouw geeft mijn kinderen geen onderwijs." Het gaat er volgens de ouders om dat er geleerd wordt en daarvoor willen ze naar "het totaalplaatje" kijken.

Bij dat totaalplaatje spelen voor allebei de groepen ouders bij de keuze van een school elementen mee zoals een school in de buurt, de kwaliteit, wat anderen aanraden, de sfeer in de school en het contact tijdens de rondleiding bij het eerste bezoek.

Nadat de vraag of de kwaliteit van gebouwen een rol speelt uiteindelijk negatief is beantwoord, hoeven we in feite niet in te gaan op de vraag hoe en wanneer die kwaliteit kan meespelen.

Toch willen wij de discussie daarover nog wel voeren. Want ook al hebben we slechts informatie van zes scholen, misschien kunnen we wel aandachtspunten aandragen die benut kunnen worden bij ander onderzoek. Aandachtspunten zoals kijken naar het opleidingsniveau van ouders, naar de wens voor een gemengd samengestelde school, of naar de kwaliteit van schoolgebouwen als drempelwaarde.

Welke aanbevelingen kunnen we aan het onderzoek verbinden?

De wethouder kan gezien de uitspraak over het 'totaalplaatje' misschien ook heel goed inzetten op het op peil houden van de basiskwaliteit van schoolgebouwen (de 'drempelwaarde'). Daarbij kan maatwerk worden geleverd en worden ingespeeld op actuele wensen (bijvoorbeeld rond kwaliteit van het binnenklimaat). Bij scholen waar de optie van nieuwbouw speelt, kan dan overigens wel goed onder alle ouders worden nagegaan of zij de opvattingen van de ouders uit dit onderzoek delen.

Daarnaast biedt nieuwbouw natuurlijk bij uitstek de kans om ook een nieuw imago voor de school neer te zetten; het uithangbord verandert zichtbaar. Maar als dat niet direct gepaard kan gaan met directe verbetering op andere aspecten, dan is het effect beperkt.

1 INLEIDING EN AANLEIDING

Gemeenten voeren vanaf de decentralisatie van onderwijshuisvesting (in 1997) het beleid op dat terrein, veelal aan de hand van een Integraal Huisvestingplan (IHP) en de (aangepaste) modelverordening van de VNG. Er is soms discussie over de vraag of gemeenten veel of weinig beleidsruimte hebben ten aanzien van onderwijshuisvesting, maar er is wel overeenstemming over het feit dat het een van de onderwijsterreinen is waarop de gemeentelijke overheid hoe dan ook invloed kan uitoefenen. Die invloed is belangrijk, omdat een goed en adequaat schoolgebouw immers een belangrijke voorwaarde is voor goed onderwijs en goede leerprestaties.

De vraag wat een goed en adequaat schoolgebouw is, wordt momenteel landelijk onderzocht. In opdracht van het ministerie van OCW loopt er een onderzoek naar de kwaliteit van onderwijsgebouwen in het primair- en voortgezet onderwijs. In het onderzoek wordt aan de gebruikers van schoolgebouwen – besturen, directies, leerkrachten en leerlingen – gevraagd hoe zij hun gebouw ervaren en wat er volgens hen verbeterd kan of moet worden.

Opmerkelijk is dat ouders in het onderzoek van OCW buiten beschouwing blijven. Zij zijn weliswaar niet zozeer de dagelijkse gebruikers van schoolgebouwen, maar zijn wel van groot belang bij de keuze van de basisschool voor hun kinderen. De relatie tussen schoolkeuze en de kwaliteit van schoolgebouwen is nog nauwelijks onderzocht. In hoeverre speelt de uitstraling of de sfeer van een schoolgebouw een rol bij die keuze? En op welke momenten in het keuzeproces spelen aspecten van het schoolgebouw een rol?

Het stadsdeel Amsterdam Nieuw West wil daar meer over weten en heeft opdracht gegeven voor een verkennend onderzoek. Het doel van het onderzoek is, te achterhalen of de onderwijshuisvesting van een dusdanige kwaliteit kan worden gemaakt dat het ouders positief beïnvloedt bij het maken van de schoolkeuze van hun kinderen.

Het heeft twee onderzoeken uitgezet die samen een geheel vormen. Eén deel wordt uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam, en een ander deel door het landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen. Dit rapport gaat alleen over het tweede deel.

1.1 KWALITEIT SCHOOLGEBOUWEN

Schoolgebouwen bieden contexten voor de ontwikkeling van kinderen. Hierbij kan men een onderscheid maken tussen functionaliteit van het gebouw, de beleving (esthetiek) en bouwtechnische kwaliteit. Deze drie kwaliteitscategorieën worden al genoemd door de Romeinse bouwmeester Vitruvius (uit de eerste eeuw voor Christus). Hij beschouwt functionaliteit (*utilitas*), esthetische aspecten (*venustas*) en constructie (*firmitas*) als de drie hoofdcomponenten van de architectuur.

1. Functionaliteit - Een gebouw biedt fysieke voorzieningen die al of niet passen bij het onderwijsconcept dat het team wil waarmaken.
2. Beleving - Het gebouw straalt een boodschap uit en biedt een bepaalde sfeer. Dit zou van invloed kunnen zijn op de schoolprestaties. Indien het gaat om de sfeer door licht en kleuren lijkt zo'n verband logisch, bij architectuur is dit verband waarschijnlijk lastiger te leggen.
3. Bouwtechnische kwaliteit – een gebouw kan letterlijk een fysiek slechte leeromgeving bieden, bijvoorbeeld door een slecht binnenklimaat.

1.2 KEUZEMOTIEVEN EN KWALITEIT GEBOUWEN

Wanneer ouders een school kiezen voor hun kinderen en de school bezoeken, dan zullen zij bewust of onbewust de uitstraling en sfeer van een gebouw ervaren, zij zullen zich er thuis en welkom voelen of niet. Bij de schoolkeuze zeggen ouders de kwaliteit van het onderwijs het belangrijkste te vinden maar toch geven bij de uiteindelijke keuze 'sfeer' en 'bereikbaarheid' de doorslag (SCP, 2004). Het is niet altijd duidelijk wat ouders precies onder 'sfeer' verstaan en hoe dat begrip is opgebouwd. Duidelijk is wel, dat de kwaliteit van het gebouw daar onderdeel van uitmaakt -- dat blijkt bijvoorbeeld uit ouderenquêtes die veel scholen regelmatig houden.

O+S (2012) heeft in een startnotitie voor beide delen van het onderzoek in opdracht van stadsdeel Nieuw West enkele eerdere bevindingen samengevat en al wat eerste verbanden tussen schoolgebouw en andere aspecten verkend.

In een onderzoek onder ouders van leerlingen uit groep 8 (2011-2012) in Amsterdam kregen de ouders ook enkele concrete vragen voorgelegd over hun ideale school. Zo vindt 39% het belangrijk dat het gebouw schoon en goed onderhouden is. Daarnaast vindt 17%

de aanwezigheid van moderne vaklokalen belangrijk en kiest 14% voor een nieuw gebouw met de nieuwste faciliteiten.

Uit een eerste verkenning van O+S naar de 38 scholen voor primair onderwijs in Nieuw West blijkt, dat scholen met een goede huisvestingsbeoordeling (van het stadsdeel) gemiddeld genomen ook positiever scoren op de populariteitsindicatoren zoals Cito-score en afstand, dan scholen die geen goede beoordeling hebben. Scholen waarvan de huisvesting goed is trekken meer leerlingen van ver, hebben gemiddeld een hogere Citoscore en vallen vaker binnen een gunstige schoolgroep (d.w.z. hebben ouders met een hogere sociaal economische status).

Maar ook blijkt dat er geen rechtlijnige relatie is tussen de kwaliteit van de huisvesting van de school enerzijds en de score op factoren die bij de schoolkeuze zullen meewegen anderzijds. Dit betekent dat niet elke school die een goede huisvestingsbeoordeling heeft, ook positief scoort op andere factoren die met de schoolkeuze samenhangen zoals bijvoorbeeld een goede gemiddelde Citoscore. Anderzijds heeft ook niet elke school die geen goede huisvesting heeft, ook een ongunstige score op andere factoren.

Dat populariteitsfactoren in de analyse van O+S blijken samen te hangen met de huisvestingsbeoordeling van het stadsdeel, zegt echter nog niets over de vraag of en hoe de kwaliteit van het schoolgebouw daadwerkelijk een rol speelt bij de afweging die ouders maken van factoren rond de schoolkeuze. Vandaar dat nader onderzoek gewenst is.

Bij de schoolkeuze van ouders gaat het vaak vooral om de afstand tot de school en om het beeld dat men heeft van de (onderwijs)kwaliteit. Wat we nu dus willen nagaan is in hoeverre de kwaliteit en uitstraling van het schoolgebouw een aanvullende rol spelen bij de schoolkeuze. Ouders willen bijvoorbeeld een prettige en veilige speel- en leerplek voor hun kinderen en als ze een school bezoeken, dan proeven ze de sfeer op een school en ervaren ze de uitstraling ervan. Ouders willen ook dat hun kind zich thuis voelt op een school en meten dat vooral af aan de mate waarin zij zich daar zelf thuis voelen. Dat heeft behalve met kwaliteiten van het gebouw ook te maken met het team en met de mate waarin er sprake is van 'ons soort mensen' (bijvoorbeeld in termen van opleidingsniveau, opvoedingsstijl, cultuur, etniciteit, religie).

1.3 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

De probleemstelling kan nu als volgt worden geformuleerd:

De keuze van een basisschool is uiterst belangrijk in het leven van ouders en kinderen. Er is onderzoek gedaan naar keuzemotieven van ouders. Maar toch is niet helemaal duidelijk of en hoe de kwaliteit van schoolgebouwen een rol speelt in het keuzeprocess. Bijvoorbeeld: heeft nieuwbouw effect op het aantal ouders dat zich aanmeldt en misschien ook op het type ouders (in termen van opleidingsniveau)? Wel weten we dat een mooi nieuw gebouw niet altijd tot groei van het aantal leerlingen leidt en dat omgekeerd een school die groeit ook in een oud en slecht onderhouden gebouw kan zitten. Het lijkt met andere woorden te gaan om complexe en subtiele relaties.

Tegen die achtergrond luiden de onderzoeksvragen:

- Speelt de kwaliteit van schoolgebouwen een rol bij de keuze van ouders voor een basisschool (in Amsterdam Nieuw West)?
- Hoe wordt die kwaliteit beoordeeld door de gebruiker?

1.4 OPZET ONDERZOEK

Voor het onderzoek hebben we schoolleiders en ouders geïnterviewd. Beide groepen zijn ondervraagd over de rol die de huisvestingskwaliteit speelt bij keuzemotieven van ouders.

In de interviews met de schoolleiders hebben we hen bovendien de kwaliteit van het gebouw laten beoordelen. Deze beoordeling is gecombineerd met de observatie door een onafhankelijke deskundige.

De mate waarin huisvestingskwaliteit een rol speelt bij keuzemotieven onderzoeken we dus door ouders en ook schoolleiders te bevragen (in interviews en groeps gesprekken).

Bij motieven van schoolkeuze wordt vaak 'de sfeer op een school' genoemd. Daar zijn we dieper op in gegaan. In de (groeps)gesprekken hebben we ouders onder meer expliciet gevraagd naar de rol van de uitstraling van de school bij hun daadwerkelijke keuze. Het gaat waarschijnlijk om een combinatie van fysieke en sociale aspecten; enerzijds de uitstraling van het gebouw (van binnen en van buiten), en anderzijds wat je ervaart van de activiteiten van het team en de kinderen wanneer je door een school loopt.

Je zou kunnen zeggen, dat ouders een subjectieve indruk hebben van de 'uitstraling' van een school(gebouw), terwijl een onafhankelijke deskundige een wat neutraler of misschien objectiever oordeel kan

geven. Die deskundige heeft wel de ervaringskennis nodig van de schooldirecteur, die immers het schoolgebouw in de dagelijkse praktijk kent.

1.5 SELECTIE SCHOLEN

We kunnen het onderzoek richten op een aantal scholen in Nieuw-West. In totaal telt het stadsdeel 36 basisscholen. Ongeveer een derde is recent vernieuwd, ca. een derde is gehuisvest in voldoende tot goede huisvesting en een derde van de schoolgebouwen moet nog worden aangepakt (waarvan 9 scholen van nu t/m 2019). Van alle scholen is het bouwjaar bekend, weten we welke renovaties er zijn geweest en geeft het IHP globaal aan welke plannen voor verbetering er zijn (en ook hoe de leerling prognose eruit ziet). Tegen die achtergronden kunnen we een selectie maken van welke (groepen) scholen we in het onderzoek willen betrekken.

In overleg met het stadsdeel is ervoor gekozen om de twee uiterste groepen in het onderzoek te betrekken en uit elke groep drie scholen te onderzoeken. Het is belangrijk om te benadrukken, dat het hier gaat om een explorerend onderzoek. Onderzoek naar twee van dergelijke setjes van drie scholen kan dan al de nodige informatie opleveren.

Het gaat dus om een selectie uit de groep scholen in recent vernieuwde gebouwen en de groep scholen in oude huisvesting die nog moet worden aangepakt. Daarbij is ook gekeken naar een zekere spreiding over het stadsdeel en over de schoolbesturen. Het Kenniscentrum heeft deze keuze samen met het stadsdeel gemaakt en daar contact over gehad met het bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente. O+S geeft aan dat de genoemde scholen goed vergelijkbaar zijn.

De zes uiteindelijk geselecteerde scholen zijn:

Oude huisvesting

Goeman Borgesius, Stwt	Slotervaart
Henricus, KBA	Geuzenveld
Kraemer, Amos	Osdorp

Nieuwe huisvesting

Bovenland, Asko	Osdorp
Einstein, Stwt	Slotervaart
Timotheus, Amos	Geuzenveld

1.6 UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Alle betrokken scholen en hun besturen hebben van de wethouder van het stadsdeel een brief ontvangen waarin het onderzoek wordt aangekondigd. Vervolgens hebben wij de schoolleiders gebeld. Van de zes geselecteerde scholen wilden er vijf meewerken aan het onderzoek. Eén school heeft wel geprobeerd om afspraken te maken maar kon uiteindelijk vanwege drukte niet meewerken. In overleg met het stadsdeel is toen besloten om een andere school uit te nodigen via het betreffende schoolbestuur. Dat bestuur opperde de Goeman Borgesius school, die wilde meewerken aan het onderzoek.

De fase van de dataverzameling heeft veel langer geduurd dan verwacht, met name omdat scholen moeilijk bereikbaar zijn en het ingewikkeld is om afspraken te maken, ook al is er bereidheid tot medewerking. Op alle scholen is het gesprek met de directeur en de onafhankelijke deskundige gehouden (in één geval is de onafhankelijke deskundige vervangen door Guido Walraven, die bij de meeste andere gesprekken aanwezig was geweest). Als instrument om de kwaliteit van de onderwijshuisvesting vast te stellen hebben we gebruik gemaakt van een bepaalde methode (zie hoofdstuk 2) om een

Tabel 1 – Op de zes scholen verzamelde informatie

SCHOOL	GESPREEK DIRECTEUR EN DESKUNDIGE	GESPREEK OUDERS	OPMERKINGEN
Goeman Borgesius	X	X	Geen ouderenquête gehouden
Henricus	X	X	Geen ouderenquête gehouden
Kraemer	X	-	Oudergesprek niet gelukt Ouderenquête gehouden
Bovenland	X	-	Oudergesprek niet gelukt Geen ouderenquête gehouden
Einstein	X	X	Geen ouderenquête gehouden
Timotheus	X	X	Ouderenquête gehouden

zo onafhankelijke mogelijk oordeel te verkrijgen. Dat oordeel kan ook vergeleken worden met de indeling in groepen van scholen die het stadsdeel heeft voorgesteld.

Uiteindelijk is het op vier scholen gelukt om een gesprek met een aantal ouders te voeren. Twee scholen uit de groep in oudere gebouwen en twee scholen uit de groep in nieuwere gebouwen.

Op één van de twee scholen waar dat niet lukte, de Kraemer, was wel een algemene ouderenquête gehouden, waarin ook vragen staan over de kwaliteit van het gebouw. Van die school hebben we zodoende toch enige informatie. Een andere school van hetzelfde bestuur, de Timotheus, heeft dezelfde enquête afgenomen en ook die hebben we gekregen. We hebben zodoende informatie uit de ouderenquête van een school uit beide groepen scholen.

Tabel 1 geeft een overzicht van alle verzamelde informatie.

2 MOTIEVEN VOOR SCHOOLKEUZE

2.1 INLEIDING

Wat vinden ouders belangrijk bij het kiezen van een school? Het SCP noemt op basis van representatief onderzoek in Nederland drie motieven (die in paragraaf 1 ook al zijn aangestipt); ouders zeggen 'de kwaliteit van het onderwijs' het belangrijkste te vinden, maar bij de uiteindelijke keuze geven toch 'sfeer' en 'bereikbaarheid' de doorslag (SCP, 2004).

Dat landelijke beeld kan voor Amsterdam nader worden ingevuld vanuit ander onderzoek (O+S en MARE, 2004). Daarbij zijn diepte interviews gehouden, zijn groeps-gesprekken gevoerd en is een algemene enquête gehouden.

Bereikbaarheid komt dan als het belangrijkste motief voor de keuze van een basisschool naar voren. Vrijwel alle ouders (autochtoon en allochtoon) geven aan dat de nabijheid van de school het belangrijkste is, dus een school zo dicht mogelijk bij huis.

Ook de sfeer op een school is een belangrijk motief om voor een school te kiezen. Sfeer bestaat volgens dit onderzoek uit verschillende aspecten:

- goede omgangsvormen tussen leerlingen (weinig ruzie) en leraren (vriendschappelijke band) onderling;
- een goede omgang tussen de leerkracht en leerling: de kinderen mogen plezier maken, maar de leraar dient wel overwicht te hebben;
- het schoolgebouw dient schoon, netjes en verzorgd te zijn;
- de veiligheid in en rond school is eveneens een vaak genoemd motief, met name het schoolplein en schoolgebouw dienen een veilige plek voor kinderen te bieden.

Twee van de vier aspecten die ouders noemen bij 'sfeer' hebben dus te maken met het gebouw.

Tegen deze landelijke en Amsterdamse achtergrond is het interessant om na te gaan wat het verkennende onderzoek in Nieuw West voor actuele beelden oplevert.

2.2 OUDERGESPREKKEN

Op vier van de zes onderzochte scholen is een gesprek gevoerd met een aantal ouders over hun motieven om juist voor deze school te kiezen. In totaal namen 19 ouders deel aan de gesprekken (11 met kinderen in een nieuw schoolgebouw en 8 met kinderen in een oud gebouw). De school was zo vriendelijk om de gesprekken te organiseren, soms deed de schoolleiding dat en soms de oudercontactpersoon.

De deelnemers waren allemaal moeders. Vaak actief in de ouderkamer, soms ook in de ouderraad en/of medezeggenschapsraad. Het betrof moeders van kinderen die in de onderbouw zitten. Voor zover dat hun oudste kind was, ging het daarbij om een betrekkelijk recente schoolkeuze. In gevallen waar het kind in de onderbouw niet het oudste kind was en jongere kinderen op dezelfde school zaten, werd de schoolkeuze dus eerder gemaakt. (In een enkel geval was de keuze gemaakt voordat de school in een nieuw gebouw kwam; dat kan tot enige vertekening leiden wanneer uitspraken van ouders van scholen in oude of nieuwe gebouwen tegenover elkaar worden geplaatst – de schoolkeuze betrof immers een oud schoolgebouw.)

Om zo precies mogelijk te kunnen nagaan of een oud of nieuw gebouw een rol speelt bij de keuze, geven we in bijlage I de verhalen van ouders uit beide groepen scholen apart weer.

(We blijven in de weergave van de gesprekken met opzet wat dicht bij de uitspraken van de ouders, vandaar dat de stijl van spreektaal hier enigszins terugkomt.)

Vergelijking beide groepen ouders

Analyse van de antwoorden van de oudergesprekken op scholen in nieuwe en oude gebouwen levert voornamelijk veel overeenkomsten in de beoordeling op. In allebei de groepen spelen bij de keuze van een school zaken zoals een school in de buurt, de kwaliteit, wat anderen aanraden, de sfeer in de school en het contact tijdens de rondleiding bij het eerste bezoek. Opmerkelijk is ook, dat er in beide groepen wensen en verwachtingen waren en zijn over een sociaal-cultureel gemengde leerling populatie.

Alle ouders kunnen ook hun eerste indrukken van het gebouw weergeven. Ze letten dan voornamelijk op dezelfde aspecten, zoals schoon en veilig, ruimte en licht. Ouders die gekozen hebben toen de scholen recent in nieuwbouw zaten beoordelen het nieuwe ook expliciet en positief. Maar de ouders die kozen toen hun school in een oud gebouw zat, noemden in het gesprek ook positieve kenmerken daarvan. Ouders geven soms wel aan dat een gebouw aan een bepaalde ondergrens moet voldoen – bijvoorbeeld een veilig schoolplein of hygiënische toiletten.

Opmerkelijk is dat in beide groepen werd gezegd dat het gebouw niet van zo groot belang is. Immers: "Het gebouw geeft mijn kinderen geen onderwijs." Het gaat er volgens de ouders om dat er geleerd wordt en daarvoor willen ze naar "het totaalplaatje" kijken.

2.3 OUDER ENQUÊTES

Twee van de zes onderzochte scholen houden regelmatig een ouderenquête. Het zijn allebei scholen van het AMOS bestuur en die gebruiken allemaal dezelfde enquête ("Scholen met Succes" die ook bij andere scholen in het land wordt gebruikt).

Vanzelfsprekend gaat het bij deze ouderenquête om ouders die hun schoolkeuze al hebben gemaakt, maar het aardige van de gebruikte enquête is dat er ook vragen worden gesteld over motieven bij de schoolkeuze.

In de enquête gaan er twee blokjes vragen over het schoolgebouw en over de omgeving van de school. De antwoorden van een school kunnen vergeleken worden met die van de ruim 110.000 ouders van andere scholen die aan deze enquête hebben meegedaan. Bij beide blokjes vragen geven de ouders van de Kramerschool aan het betreffende onderwerp vaker (zeer) belangrijk te vinden dan de ouders van alle scholen die aan deze enquête hebben meegedaan.

Kraemer school (73 ouders ondervraagd in 2012)

Het schoolgebouw

- Over sfeer en inrichting van het schoolgebouw is op de Kraemer school 84% van de respondenten tevreden en 15% ontevreden. ('Alle scholen' resp. 89 en 10%. Ouders Kraemer zijn minder tevreden dan ouders 'alle scholen'.)
- Over hygiëne en netheid binnen de school is 59% tevreden en 41% ontevreden. ('Alle scholen' resp. 67 en 30%. Ouder Kraemer is meer tevreden dan ouder 'alle scholen'.)
- Over het uiterlijk van het gebouw is 73% tevreden en 26% ontevreden. ('Alle scholen' resp. 84 en 14%. Ouders Kraemer zijn minder tevreden dan ouders 'alle scholen'.)
- Op de vraag 'Hoe belangrijk vindt u het schoolgebouw voor een goede school?' antwoordt 1% niet

belangrijk, 10% beetje belangrijk, 51% belangrijk en 37% zeer belangrijk. ('Alle scholen' resp. 1, 14, 58 en 23%. Ouders Kraemer vinden het vaker [zeer] belangrijk dan ouders 'alle scholen'.)

Omgeving van de school

- Op de vraag 'Hoe belangrijk vindt u de schoolomgeving voor een goede school?' antwoordt 0% niet belangrijk, 7% beetje belangrijk, 40% belangrijk en 47% erg belangrijk. ('Alle scholen' resp. 0, 8, 57 en 31%. Ouders Kraemer vinden het vaker [zeer] belangrijk dan ouders 'alle scholen'.)

Ouders van de Kraemer zijn vaker ontevreden over speelmogelijkheden en veiligheid plein, dan ouders van 'alle scholen' (zie grafiek 1).

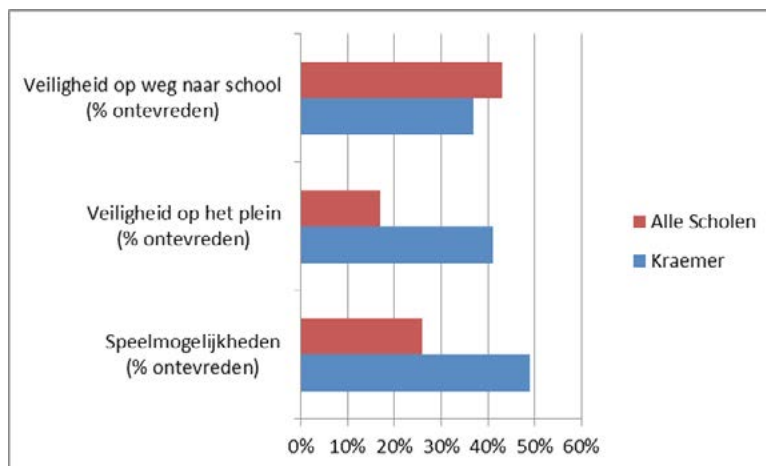
Ook bij de Timotheus school scoren de onderwerpen schoolgebouw en schoolomgeving hoog bij de ouders. Bij de enquête kunnen ouders ook een top 10 van pluspunten geven en top 10 van verbeterpunten. In de laatstgehouden enquête van de Timotheus school staat bij de pluspunten sfeer en inrichting gebouw op nummer 1 (96% genoemd), op nummer 2 staat het uiterlijk van het gebouw (93% genoemd).

Bij de verbeterpunten scoren onderwerpen uit de omgeving van de school hoog. Daar staat op nummer 1 veiligheid op weg naar school (52%), op nummer 2 speelmogelijkheden op het plein (37%) en op nummer 10 veiligheid op het plein (18%).

Bij het blokje vragen over schoolkeuze kunnen ouders aangeven of ze een bepaald motief belangrijk vinden. Op de Kraemerschool levert dat de volgende rangorde op, zie tabel 2.

Alleen de nabijheid van de school vinden de respondenten van de Kraemerschool belangrijker dan de

Grafiek 1 – Resultaten ouderenquête over omgeving van de school

Tabel 2 – Motief keuze ouders

MOTIEF KEUZE	VAN BELANG KRAEMERSCHOOL	VAN BELANG 'ALLE SCHOLEN'	OPMERKING
Dichtbijheid van school	64	57	Bij Kraemer belangrijker
Zorg en aandacht	43	59	Bij Kraemer onbelangrijker
Richting van school	42	54	Bij Kraemer onbelangrijker
Resultaten van school	35	48	Bij Kraemer onbelangrijker
Type ouders/kinderen	26	38	Bij Kraemer onbelangrijker

ouders van 'alle scholen'; de overige motieven vindt men bij de Kramerschool minder belangrijk dan bij 'alle scholen'.

Op de vraag 'Zou u de school aanraden aan een ander?' antwoordt op de Kraemer 18% nee, 52% ja en 23% weet niet. Bij 'alle scholen' is dat resp. 8, 76 en 15%. Ouders van Kraemer zijn dus negatiever en onzekender over het aanraden dan ouders van 'alle scholen'.

2.4 GESPREKKEN MET DIRECTIES: KEUZEMOTIEVEN OUDERS

Op alle zes scholen is gesproken met de directeur. In dat gesprek stonden de vragen over het schoolgebouw (die samen de zogenoemde 'schoolgebouw-spin' vormen) centraal, maar kwamen keuzemotieven van ouders ook vaak aan bod.

Wij hebben de antwoorden van de schoolleiders uit nieuwe en oude schoolgebouwen vergeleken, maar daarbij geen verschillen gevonden. Als het gaat om de kijk op de keuzemotieven van ouders speelt de werkplek van de ondervraagde directeuren zodoende geen rol. Enkele directeuren hebben de overgang naar nieuwbouw op deze school meegemaakt, anderen hebben eerder in oude en nieuwe gebouwen gewerkt. Zij delen een algemene kijk op keuzemotieven van ouders.

Over een aantal keuzemotieven zijn de directeuren het eens.

Zo is afstand tot school belangrijk. "We hebben 99% Marokkanen en Turken, die fietsen eigenlijk niet, dus afstand is een motief."

Het speelt mee of je je in de school thuis voelt en prettig voelt. Voor sommigen is een licht en ruim gebouw daarbij belangrijk.

"De ruimte wordt overzichtelijk gevonden, de lokalen ruim. De inpandige gymzaal vindt men goed." (oud schoolgebouw)

En: "Het licht is hier heel prettig, dat maakt het verschil bij de beleving en redt het hele gebouw. Onze gymzaal

is in een apart gebouw, dat speelt ook wel mee bij ouders. Kleuren zijn ook belangrijk; hier is veel blauw, dat is een werkkleur, zakelijk en fris." (oud schoolgebouw)
Of: "Ons gebouw is open, alles is te zien. De buitenkant is gewoon, maar als je binnenkomt krijg je gelijk de indruk: groot, ruim, open, licht, rust en kleur. Elke verdieping heeft een plein, er is een grote zaal met een podium (we hebben een taatspel & kunst profiel), mooie gymzaal en speelzaal voor peuters. Het is een heerlijk gebouw om in te werken, ook al hebben we veel verbeterpunten." (nieuw schoolgebouw)

Vaak worden ook veiligheid en schoonheid genoemd (zowel bij oude als bij nieuwe schoolgebouwen). "Na de rondleiding komen er vragen, bijvoorbeeld over toiletten en schoonmaak." Of: "We letten op veiligheid, bijvoorbeeld bij het speelplein, en we houden de buitendeuren dicht."

Tenslotte wordt af en toe genoemd dat het voor werkende ouders belangrijk is bij hun keuze, of de school af of niet een continuïteit heeft.

Over de mate waarin de kwaliteit van de school meespeelt bij de keuze verschillen de directeuren van mening. Daarbij lopen zij aan tegen het verschil tussen het beeld van kwaliteit dat ouders hebben en het oordeel dat bijvoorbeeld de inspectie daar aan geeft.

Eén directeur heeft last van een imago dat niet mee verandert met de werkelijkheid: "Deze school had een slechte naam, was 10 jaar geleden zwak. Nu doen we veel aan kwaliteitszorg en hebben we een basisarrangement van de inspectie. Maar die naam blijft hangen, daarom overwegen we straks bij nieuwbouw misschien ook een nieuwe naam te kiezen." (oud schoolgebouw)

Een andere directeur merkt daarentegen op dat imago's ook snel kunnen veranderen: "Ouders vertellen aan elkaar wat ze goed of slecht vinden en het beeld kan daarbij overigens snel wisselen." (nieuw schoolgebouw)

Imago is één ding, een goed en kloppend eigen verhaal vertellen is een ander.

“De school heeft goede leerresultaten. Dat komt door rust, orde, veiligheid en duidelijkheid. Ouders kiezen voor een school vanwege de goede resultaten. Het is een buurtschool. En de school wordt als veilig ervaren. Als je dit waar maakt met je resultaten, dan klopt je verhaal.” (oud schoolgebouw)

Soms speelt ook de positie van een gebouw een rol volgens een directeur. “Het gebouw springt er niet uit, het is geen magneet. Het park hier is de taart, maar ons gebouw is niet de kers op die taart. Het is geen lokker of blikvanger voor ouders.”

Het gaat er eerst om dat ouders komen kijken, en vervolgens dat zij hun kind ook daadwerkelijk aanmelden. Voor dat komen kijken acht deze directeur de aantrekkelijkheid van het gebouw wel belangrijk (als ‘blikvanger’). Voor het aanmelden spelen vooral andere zaken een rol.

“Het gaat om het verhaal dat ouders elkaar vertellen bij de groenteboer. Daarbij speelt mee hoe de relatie is tussen team en ouders en of de man/vrouw die de school smooft geeft (als directeur) ouders serieus neemt. Een paleis helpt daarbij niet. Ouders vinden de samenstelling van de leerling populatie belangrijker dan onderwijskwaliteit of het gebouw.” (nieuw schoolgebouw)

2.5 VOORLOPIGE CONCLUSIES

De kwaliteit van het schoolgebouw komt uit eerder onderzoek naar schoolkeuzemotieven niet naar voren als een belangrijke factor (zo merkt ook O&S op). Mogelijk is het vooral een aanvullend motief, dat in beeld komt wanneer andere vragen al zijn beantwoord of wanneer twee scholen even hoog eindigen op het voorkeurslijstje.

Dat helpt verklaren waarom de relaties tussen keuze en kwaliteit van het gebouw zo variëren (en niet rechtlijnig verlopen). Het is bijvoorbeeld niet zo, dat een nieuw gebouw vanzelfsprekend meer aanmeldingen oplevert – de Joop Westerweel school heeft jarenlang in een veel te groot nieuw gebouw gezeten. Ook is het niet zo dat scholen in oude gebouwen doorgaans afnemende leerlingaantallen kennen – bij de Witte Tulp gebeurt bijvoorbeeld het tegendeel.

Het kwalitatieve onderzoek wil meer zicht bieden op de subtiele rol die huisvestingskwaliteit speelt bij schoolkeuze. Wij hebben 19 ouders gesproken op vier scholen. In hun verhalen over schoolkeuze worden de drie hoofdmotieven die uit eerder onderzoek naar voren komen – kwaliteit, sfeer en bereikbaarheid – verweven. Wij vonden geen verschillende motieven tussen ouders die kozen voor nieuwe schoolgebouwen of oude. Men kijkt naar een ‘totaalplaatje’ van een school en beseft dat ‘het gebouw je kinderen geen les geeft’. Dat

oud- of nieuwbouw geen verschil maakt bij de ouders die wij spraken, komt mede doordat bereikbaarheid of de afstand van de school tot aan huis meestal aan het begin van het verhaal wordt genoemd. Vervolgens komen allerlei aspecten van sfeer aan de orde, waarbij soms ook de sfeer in en rond het schoolgebouw wordt meegenomen. Als je doorvraagt over het gebouw, dan noemen ouders van zowel nieuwe als oude schoolgebouwen daar positieve en negatieve aspecten van. Ook de ouderenquête die op twee van de zes scholen is afgenomen laat zien, dat men allerlei aspecten van het schoolgebouw en de schoolomgeving van belang acht. Dat blijkt zowel bij de gesloten vragen als bij de eigen samenstelling van een top tien van positieve of verbeterpunten. Daarbij komen veiligheid en schoonheid als belangrijk naar voren – punten die ook in de gesprekken met ouders en directeuren zijn genoemd.

De directeuren noemen ook het imago dat een school heeft als belangrijk keuzemotief. Zij signaleren dat imago niet hoeft samen te vallen met de onderwijskwaliteit die bijvoorbeeld de inspectie vaststelt. Ook ouders noemen de verhalen die vrienden vertellen over bepaalde scholen als informatiebron en alleen sommige ouders bekijken ook Cito resultaten van scholen om meer zicht te krijgen op de onderwijskwaliteit. Zaken als imago en voor sommigen Cito resultaten helpen bepalen naar welke scholen in de buurt ouders op bezoek gaan. Bij de uiteindelijke keuze kan volgens één van de directeuren de architectonische uitstraling van het schoolgebouw als ‘blikvanger’ ook een rol spelen. Na het bezoek aan een of meer scholen beslissen ouders waar ze hun kind gaan aanmelden. Ouders geven aan, dat het dan gaat om het ‘totaalplaatje’. Volgens één van de directeuren vinden ouders de samenstelling van de leerling populatie belangrijker dan de onderwijskwaliteit of de kwaliteit van het gebouw (zij kiezen voor ‘ons soort mensen’). Dat geldt echter niet voor de ouders die wij spraken – die wilden wel een gemengde school. Zij wezen op de bescheiden mogelijkheden voor het realiseren van een gemengde school gelet op de samenstelling van de buurtpopulatie, maar vonden ook dat de kansen die verandering in de samenstelling door stadsvernieuwing biedt niet worden benut.

Hoe is dat verschil tussen de verhalen van die directeur en die ouders te verklaren? Door te wijzen op het belang van verschillen in opvatting daarover tussen groepen ouders. In een onderzoek geeft 60% van de autochtone ouders en 25% van de allochtone ouders aan, dat een te hoog percentage allochtonen de belangrijkste reden is om niet voor een school te kiezen (O+S en MARE, 2004). In het kwantitatieve deel van dat onderzoek geeft twee derde van de respondenten aan

dat een percentage allochtonen op de scholen in de nabije omgeving hoger dan 50%, een reden is om uit te wijken naar een school buiten de buurt. Analyses van het Leerling Administratie Systeem wijzen uit, dat dit overeenkomt met de feitelijke situatie in Amsterdam. Dat beeld wordt door ander onderzoek bevestigd en aangevuld (bijvoorbeeld Karsten e.a., 2002). De aanvulling is dan, dat opleidingsniveau van ouders hierbij vaak ook een rol speelt.

De auteurs van O+S en MARE wijzen er ook op, dat 'men zich niet bewust is van de aanwezigheid van veel verschillende etnische groepen', maar dat allochtone leerlingen als een homogene groep worden beschouwd. Deze versimpeling kan gezien worden als een resultaat van wij-zij denken, hoe verder een groep van mensen afstaat (en hoe onbekender deze is), des te meer men vindt dat de leden op elkaar lijken. Deze (gepercipieerde) homogenisering leidt er toe, dat ouders denken dat hun kind zich minder prettig en veilig zal voelen.

Tegelijkertijd zijn veel ouders van mening dat een volledig 'witte' school ook niet ideaal is. Het kind leeft per slot van rekening in een multiculturele samenleving en zal dus al vroeg moeten leren omgaan met kinderen van verschillende achtergronden.

Mede naar aanleiding van de manier waarop de leerlingsamenstelling een rol speelt, namelijk dat ouders een bepaald percentage aan allochtone leerlingen als drempel hanteren om een school niet te kiezen, vragen wij ons iets af. Kan bij de kwaliteit van het schoolgebouw misschien ook iets als een minimum waarde gelden voor ouders, en kan het niet halen van dat minimum (bijvoorbeeld bij hygiëne) een reden zijn om een school niet te kiezen? Wij komen daar in het slothoofdstuk op terug.

3 KWALITEIT VAN DE GEBOUWEN

In dit hoofdstuk gaan we in op de onderzoeksvraag, hoe de kwaliteit van de schoolgebouwen beoordeeld kan worden. Die vraag willen wij beantwoorden aan de hand van een bestaande beoordelingsmethodiek die we op maat voor ons onderzoek hebben aangepast, zodat een schoolgebouw-spin is ontstaan. De vragen uit de methodiek hebben we besproken met de directeuren van de zes scholen. Daarnaast hebben we zelf ook de gebouwen bekeken.

Dit hoofdstuk beschrijft de gebruikte methodiek en de uitkomsten van de beoordeling van de gebouwen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie.

3.1 SCHOOLGEBOUW-SPIN ALS INSTRUMENT

De National Health Service in Engeland ontwikkelde het AEDET-systeem (*Achieving Excellent Design Evaluation Toolkit*) om de kwaliteit van gebouwen te beoordelen. Het College bouw ziekenhuisvoorzieningen (2004) heeft dat systeem aangepast aan de Nederlandse situatie en hun methode Qind genoemd (*Quality Indicator*). Wij hebben verdere aanpassingen gedaan om een geschikte methode te krijgen voor de beoordeling van schoolgebouwen. Vooral de bestaande vragenlijst is voor dit onderzoek aangepast. Op deze manier hebben wij de schoolgebouw-spin als instrument ontwikkeld. De methode onderscheidt (in alle varianten) drie categorieën van kwaliteit: functionaliteit, beleving en materieel-technisch. (Zie voor een toelichting par 1.1.)

Tabel 3 – Onderdelen van de beoordelingsmethodiek

	KWALITEITS-CATEGORIE	KWALITEITSASPECT	KWALITEITSDEELASPECT
KWALITEIT VAN EEN GEBOUW	FUNCTIONALITEIT	Gebruik / Ruimtelijk ontwerp	Onderwijsproces
			Capaciteit
			Interne logistiek
			Toezicht en controle
		Toegankelijkheid	Bereikbaarheid
			Parkeren
	BELEVING	Inpassing	Omgeving
			Terreininrichting
			Architectuur
		Externe uitstraling	Esthetisch
			Schaal en afmetingen
		Interne uitstraling	Belevingskwaliteit / gebruik
			Materialen en inrichting
			Licht en kleuren
			Uitzichten
	MATERIAAL-TECHNISCH	Bouwkundig	Onderhoud
		Binnenmilieu	Akoestiek en geluidsisolatie
			Daglichttoetreding
			Luchtkwaliteit
			Thermisch comfort

Deze drie kwaliteitscategorieën hebben wij onderverdeeld in totaal zeven kwaliteitsaspecten en twintig kwaliteitsdeelaspecten¹. De onderstaande tabel laat hiervan het overzicht zien.

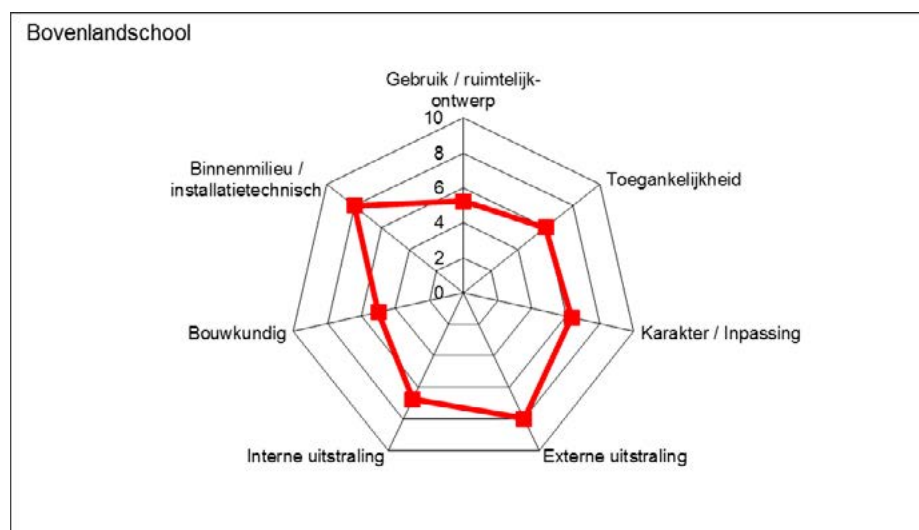
Per kwaliteitsdeelaspect kan het gebouw worden beoordeeld aan de hand van enkele vragen (zie voor de vragen bijlage 2). Met de beoordeling van de kwaliteitsdeelaspecten kunnen de scores voor de kwaliteitsaspecten en kwaliteitscategorieën worden berekend. Zo ontstaat een beeld van de kwaliteit van het gebouw. De resultaten kunnen ook worden weergegeven in de vorm van een zogenoemde schoolgebouw-spin.

3.2 DE SCHOOLGEBOUW-SPIN VAN DE ZES SCHOLEN

De beoordeling van de gebouwen kan grafisch worden weergegeven in een radardiagram – de zogenaamde schoolgebouw-spin. Deze schoolgebouw-spin vergelijkt de scores van de zeven kwaliteitsaspecten met elkaar. Waardes dicht bij het centrum duiden op een lagere kwaliteit op dat aspect. Waardes dicht bij de buitenring duiden op een hoge kwaliteit voor dat aspect. Hieronder staan de schoolgebouw-spinnen van de zes scholen uit ons onderzoek.

In bijlage 3 staat een nadere toelichting bij de spinnen uitgeschreven. Bijlage 4 biedt bovendien per school een aantal foto's die het verhaal en de beoordeling illustreren.

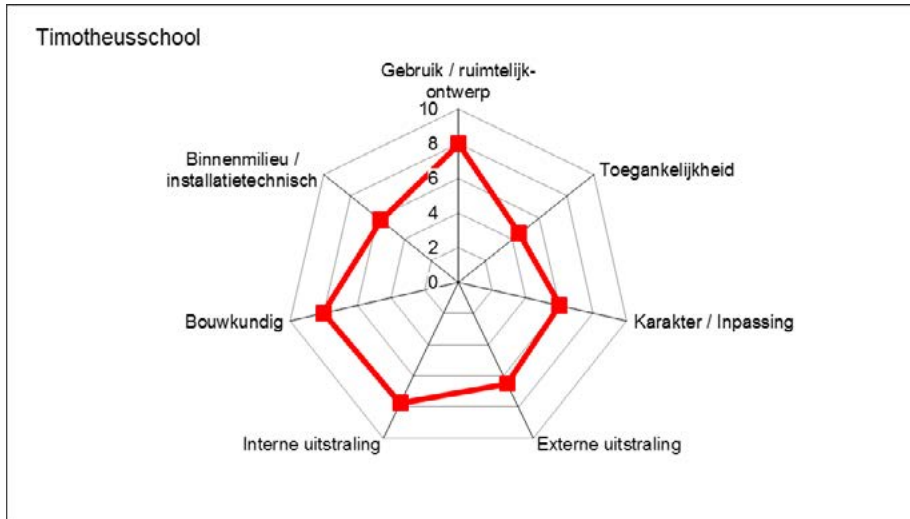
De Bovenlandschool is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2009. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is voldoende – een 6,4.

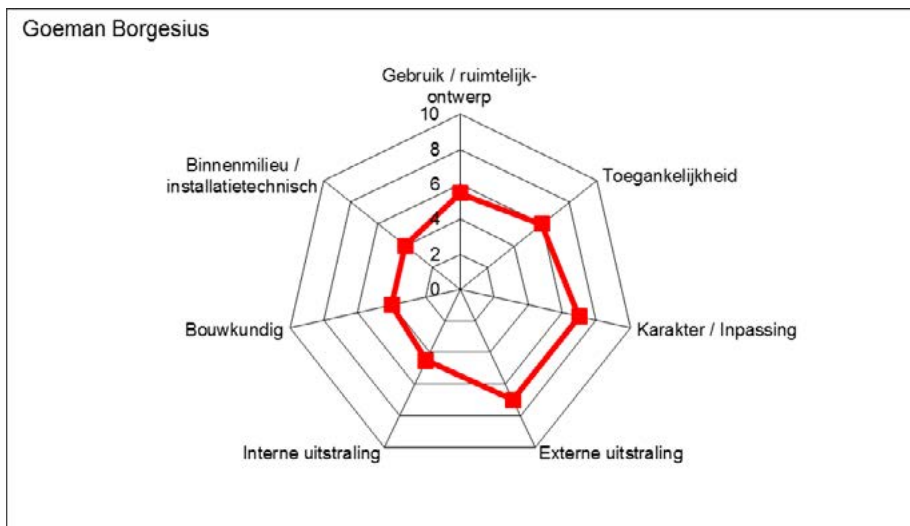
¹ De methode Qind onderscheidt tien kwaliteitsaspecten. Wij hebben een aantal kwaliteitsaspecten samengevoegd zodat er in dit onderzoek nog maar zeven overblijven. Ook hebben we een aantal vragen geschrapt.

De Timotheusschool is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2010. Het gebouw heeft drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is voldoende – een 6,6.

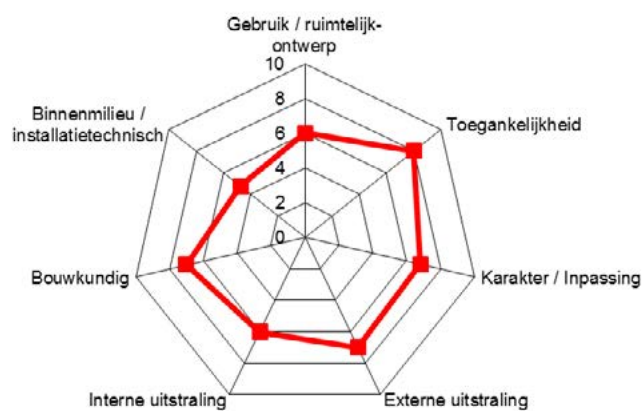

De Goeman Borgesius is gehuisvest in een oud gebouw uit 1956. De school is daarnaast gehuisvest in noodlokalen. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 5,3.

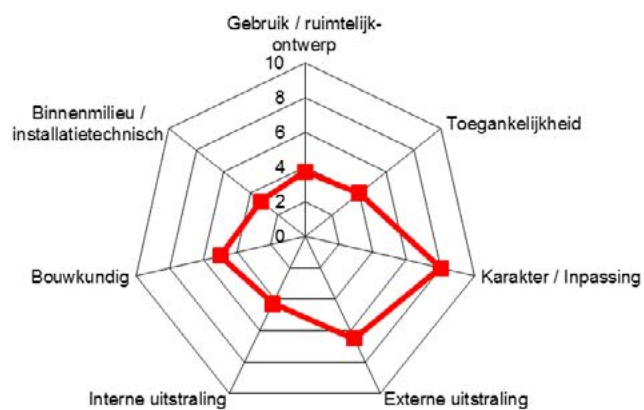
De Einsteinschool is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2009. Het gebouw heeft drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is voldoende – een 6,5.

Einsteinschool

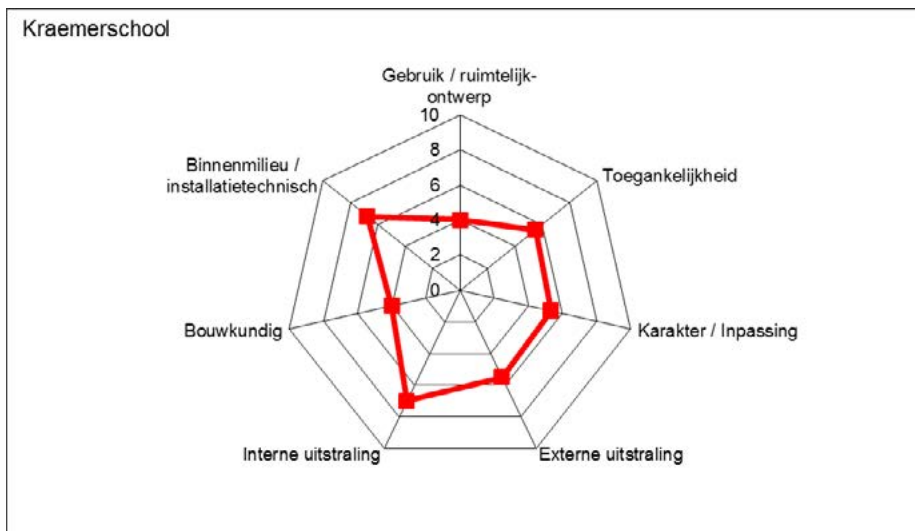
De Henricusschool is gehuisvest in een oud gebouw uit 1957 en 1962. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 4,8.

St. Henricus

De Kraemerschool is gehuisvest in een oud gebouw uit 1970. De school heeft een dislocatie aan de overkant van het plein. Het gebouw bevat drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 5,4.

3.3 KWALITEITSVERSCHIL TUSSEN OUDE EN NIEUWE GEBOUWEN

De zes schoolgebouwen kunnen we vergelijken op basis van de scores op de drie kwaliteitscategorieën, de zeven kwaliteitsaspecten en twintig kwaliteitsdeelaspecten. Om te beginnen willen we analyseren of er een kwaliteitsverschil is tussen oude en nieuwe gebouwen.

Analyse kwaliteitscategorieën

De scholen met nieuwbouw worden in het totaal hoger gewaardeerd dan de oude schoolgebouwen. Per kwaliteitscategorie zijn er echter verschillen. De belevingskwaliteit scoort bij nieuwe gebouwen hoger dan bij oudbouw: 6,5-6,9 ten opzichte van 5,9-6,0. Voor wat betreft functionaliteit scoort nieuwbouw in twee

gevallen voldoende (bij Bovenland 5,5), terwijl dat in de oude gebouwen twee maal onvoldoende is. De materiaal-technische kwaliteit wordt ook relatief vaker hoger gewaardeerd bij nieuwbouw. Zie tabel 4.

Analyse – kwaliteitsaspecten

Het bij de kwaliteitscategorieën geconstateerde verschil in waardering tussen oude schoolgebouwen en nieuwe schoolgebouwen is in absolute zin niet meer waar te nemen op het niveau van kwaliteitsaspecten. Er is wel een verschil in waardering indien we kijken naar gemiddelden: nieuwe gebouwen scoren gemiddeld hoger. Dit geldt voor alle kwaliteitsaspecten met uitzondering van het aspect 'inpassing' Zie tabel 5.

Tabel 4 – Scores per categorie

	TIMOTHEUS	BOVENLAND	EINSTEIN	BORGESIOUS	HENRICUS	KRAEMER
	NIEUW	NIEUW	NIEUW	OUD	OUD	OUD
Beleving	6,9	6,9	6,5	5,9	6,0	6,1
Functionaliteit	6,8	5,5	6,7	5,7	3,8	4,5
Materiaal-technisch	6,2	7,4	5,2	4	3,6	6,2
Totaalscore	6,6	6,6	6,1	5,2	4,5	5,6

Tabel 5 – Scores per kwaliteitsaspect

KWALITEITSASPECT	TIMOTHEUS	BOVENLAND	EINSTEIN	BORGESIUUS	HENRICUS	KRAEMER
	NIEUW	NIEUW	NIEUW	OUD	OUD	OUD
Gebruik / Ruimtelijk ontwerp	8	5	6	6	4	4
Toegankelijkheid	5	6	8	6	4	6
Inpassing	6	6	7	7	8	5
Externe uitstraling	7	8	7	7	7	6
Interne uitstraling	8	7	6	5	4	7
Bouwkundig	8	5	7	4	5	4
Binnenmilieu	6	8	5	4	3	7

Analyse – kwaliteitsdeelaspecten

Op deelaspecten worden nieuwe gebouwen niet altijd

beter gewaardeerd dan oude gebouwen. Alleen voor de deelaspecten 'toezicht en controle' en 'akoestiek en

Tabel 6 – Scores per deelkwaliteitsaspect

DEELASPECTEN	TIMOTHEUS	BOVENLAND	EINSTEIN	BORGESIUUS	HENRICUS	KRAEMER
	NIEUW	NIEUW	NIEUW	OUD	OUD	OUD
Onderwijsproces	8	7	4	5	4	4
Capaciteit	8	5	8	7	5	4
Interne logistiek	7	4	6	6	3	4
Toezicht en controle	9	5	6	4	3	4
Bereikbaarheid	5	4	8	7	4	5
Parkeren	4	8	8	5	4	6
Omgeving	5	5	8	7	8	6
Terreininrichting	6	6	6,5	7	7	5
Architectuur	7	8	6	7	9	5
Esthetisch	7	8	7	7	8	5
Schaal en afmetingen	6	8	7	7	5	6
Belevingskwaliteit / gebruik	8	8	6	4	4	7
Materialen en inrichting	6	6	5	4	4	6
Licht en kleuren	8	8	7	5	5	8
Uitzichten	9	5	6	5	4	7
Onderhoud	8	5	7	4	5	4
Akoestiek en geluidsisolatie	8	8	7	3	3	6
Daglichttoetreding	5	8	6	5	5	9
Luchtkwaliteit	5	8	3	4	1	5
Thermisch comfort	5	8	3	4	4	7

geluidsisolatie' scoren de drie nieuwe gebouwen altijd beter dan de drie oude gebouwen. Daarnaast hebben nieuwe gebouwen ook gemiddeld een betere waardering: nieuwe gebouwen scoren gemiddeld ruim hoger. Dit geldt voor alle deelaspecten met uitzondering van 'omgeving' en 'terreininrichting'. Zie tabel 6.

3.4 WEGING VAN FACTOREN

In de voorgaande paragrafen is aan alle kwaliteitsaspecten en deelaspecten een gelijk gewicht toegekend. De methodiek van de schoolgebouwen-spin biedt echter ook de mogelijkheid om aan de verschillende categorieën, aspecten en deelaspecten een gewicht toe te kennen. Wij hebben dat uitgeprobeerd en bepaalde onderdelen zwaarder laten wegen, maar voor het kwaliteitsverschil tussen oude en nieuwe schoolgebouwen levert dat geen ander beeld op.

3.5 VOORLOPIGE CONCLUSIES

In dit hoofdstuk hebben we aan de hand van de ontwikkelde schoolgebouw-spin vastgesteld welke kwaliteit de zes onderzochte schoolgebouwen hebben. Die methode stelt ons in staat om de nieuwe en oude gebouwen systematisch met elkaar te vergelijken. De samenvattende conclusie is, dat nieuwe gebouwen in het algemeen een hogere score krijgen van de school-directeur en de externe expert, dan oude gebouwen.

4 CONCLUSIES

4.1 BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAGEN

In hoofdstuk 1 hebben we de probleemstelling geschetst: het is niet duidelijk of en hoe er een relatie is tussen schoolkeuze en de kwaliteit van schoolgebouwen. We weten alleen, dat er geen rechtlijnige relatie is tussen de kwaliteit van een schoolgebouw en de mate waarin leerlingenaantallen toenemen of afnemen. Ons onderzoek was erop gericht om de subtiele verbanden die er mogelijk zijn nader in kaart te brengen. Tegen die achtergrond hebben we drie onderzoeksvragen geformuleerd:

- Speelt de kwaliteit van schoolgebouwen een rol bij de keuze van ouders voor een basisschool (in Amsterdam Nieuw West)?
- Hoe wordt die kwaliteit beoordeeld door de gebruiker?

In dit hoofdstuk kunnen we de voorlopige conclusies uit de hoofdstukken 2 en 3 met elkaar in verband brengen en op die manier de onderzoeksvragen beantwoorden. Vanaf de start is duidelijk geweest dat het om een verkennend en kwalitatief onderzoek gaat, waaraan maar zes scholen meedoen. Dat wil zeggen, dat we de resultaten voorzichtig moeten interpreteren.

We willen beginnen met de onderzoeksvraag hoe de kwaliteit van gebouwen wordt beoordeeld. Die vraag hebben we langs twee wegen proberen te beantwoorden:

- door met de directeuren de schoolgebouw-spin in te vullen; en
- door er in de gesprekken met ouders naar te vragen.

Aan de hand van de ontwikkelde schoolgebouw-spin kunnen we vaststellen wat de kwaliteit van de zes onderzochte schoolgebouwen is (naar het oordeel van de directeur en de externe expert). Ook kunnen we ook de gebouwen op basis van kwaliteitscategorieën systematisch met elkaar vergelijken. Samenvattend kan worden gesteld dat de nieuwe gebouwen in het algemeen beter van kwaliteit zijn dan de oude gebouwen.

Aan de hand van een analyse van de antwoorden van de oudergesprekken op (vier) scholen kunnen we laten zien hoe ouders oordelen over de kwaliteit van de schoolgebouwen. Een vergelijking van ouders die hun kinderen naar scholen met nieuwe gebouwen sturen met ouders die hun kinderen naar scholen met oude

gebouwen hebben gestuurd levert voornamelijk veel overeenkomsten op.

Bij een beoordeling van het gebouw letten alle ouders voornamelijk op dezelfde aspecten zoals schoon en veilig, ruimte en licht. Ouders die gekozen hebben toen de scholen recent in nieuwbouw zaten, beoordelen dat nieuwe van een gebouw ook expliciet en positief. Maar de ouders die kozen toen hun school in een oud gebouw zat, noemden in het gesprek ook positieve kenmerken van dat gebouw. Beide groepen ouders noemden bovendien verbeterpunten. De ervaringen die na de keuze zijn opgedaan in het gebruik van het gebouw zijn zodoende bij beide groepen ouders genuanceerd of gemengd.

Waar de directeuren en de externe expert dus duidelijke verschillen in kwaliteit zien tussen oude en nieuwe gebouwen, daar laten de antwoorden van de ouders vooral veel overeenkomsten in de beoordeling zien.

Hoe werk dat door in motieven voor schoolkeuze van ouders?

In antwoord op de onderzoeksvraag of de kwaliteit van schoolgebouwen een rol speelt kunnen we antwoorden: bij de ouders die wij hebben gesproken eigenlijk niet. We hebben geen ouders gesproken bij wie het gebouw een rol van betekenis heeft gespeeld. Integendeel, opmerkelijk is juist dat in beide groepen ouders werd gezegd dat het gebouw niet van zo groot belang is. Immers: "Het gebouw geeft mijn kinderen geen onderwijs." Het gaat er volgens de ouders om dat er geleerd wordt en daarvoor willen ze naar "het totaalplaatje" kijken.

Bij dat 'totaalplaatje' spelen voor allebei de groepen ouders bij de keuze van een school elementen mee zoals een school in de buurt, de kwaliteit, wat anderen aanraden, de sfeer in de school en het contact tijdens de rondleiding bij het eerste bezoek.

Nadat de vraag of de kwaliteit van gebouwen een rol speelt uiteindelijk negatief is beantwoord, hoeven we in feite niet in te gaan op de vraag hoe en wanneer die kwaliteit kan meespelen in het keuzeproces van ouders. Toch willen wij de discussie daarover nog wel voeren. Want ook al hebben we slechts informatie van zes scholen, misschien kunnen we wel aandachtspunten aandragen die bijvoorbeeld bij het deelonderzoek van O+S benut kunnen worden. Dat doen we in par 4.3. Eerst gaan we in op het kwantitatieve onderzoek dat O+S heeft gedaan.

4.2 VERBINDING MET HET KWANTITATIEVE ONDERZOEK O+S

Stadsdeel Nieuw West heeft een onderzoek in twee delen uitgezet. Nu beide delen af zijn, kunnen die ook met elkaar verbonden worden en kan worden bekeken in hoeverre ze elkaar versterken en aanvullen, of in hoeverre de resultaten juist van elkaar verschillen.

De kwantitatieve analyse van O+S op schoolniveau laat zien dat scholen met een 'goed' schoolgebouw gemiddeld beter scoren op populariteitsindicatoren (zoals Cito scores) dan scholen met een minder goed gebouw. Die conclusie strookt met de analyse van het Kenniscentrum dat nieuwere gebouwen hoger scoren dan oudere zoals aan de hand van de schoolgebouws-pin bij zes scholen is aangetoond.

Punt van aandacht is, dat O+S de kwalificatie van de huisvestingstatus van de scholen heeft gebruikt die het stadsdeel heeft geleverd. Bij de bespreking van de concept-rapporten van O+S en het Kenniscentrum bleek, dat schoolbesturen recent met uitgebreide rapporten over de kwaliteit van een paar schoolgebouwen zijn gekomen die het oordeel over die gebouwen nuanceren. Met andere woorden de indeling van schoolgebouwen naar de categorieën 'goed', 'niet goed' of 'renovatie in voorbereiding' vormt een schatting en die kan hier en daar worden aangepast.

De beoordeling van de zes scholen uit het onderzoek van het Kenniscentrum biedt hier en daar ook aanleiding tot nuancering van de kwalificatie van het stadsdeel. Dat zien we scherp bij de scholen die ook in het O+S rapport voorkomen.

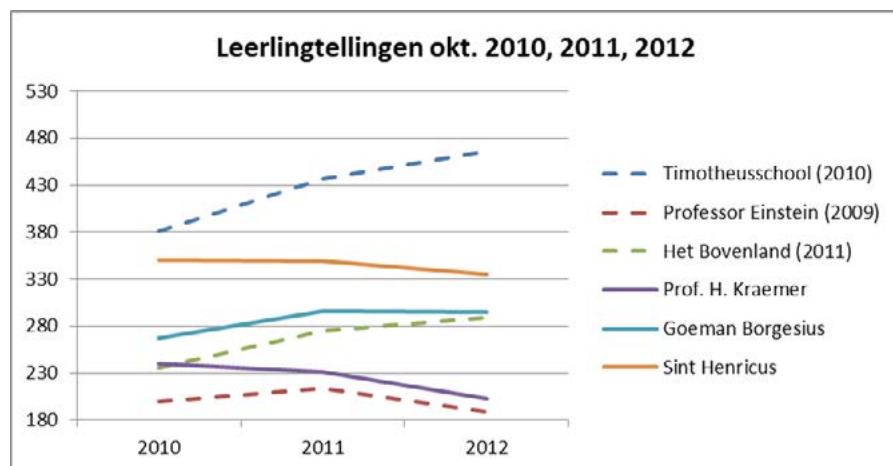
Zo wordt bijvoorbeeld de Einstein bij O+S genoemd als een school in een goed schoolgebouw die op alle populariteitsindicatoren ongunstig scoort. Het Kenniscentrum laat echter zien, dat zowel de

schoolleider als de ouders een aantal punten noemen waarop het gebouw niet voldoet in het gebruik (bijvoorbeeld zichtlijnen, ruime doorgang of binnenmilieu). Daarnaast loopt de school volgens de directeur aanmeldingen mis omdat aan de buitenkant niet zichtbaar is dat dit een school is. Het gebouw gaat op in het geheel van het plein en bouwblok. De vormtaal die duidelijk moeten maken dat het een school is (groot naambord en/of een groot plein) mist.

De kwantitatieve analyse van O+S op leerlingniveau gaat onder meer in op hoe ver kinderen van hun huidige school wonen (en van overige scholen). Afstand blijkt dan voor alle leerlingen belangrijk (terwijl er ook verschillen zijn tussen groepen leerlingen). Wanneer leerlingen op een school zitten verder weg dan de vijf dichtstbijzijnde, dan heeft het gebouw vaker een goede kwaliteit. Bij nadere analyse blijkt dat als alle kenmerken van de school hetzelfde zijn, een leerling ongeveer 150-350 meter extra reist naar een schoolgebouw van betere kwaliteit. (Die 'reisbereidheid' is het grootst bij leerlingen met een Surinaams/Antilliaanse of Nederlandse herkomst en het kleinst bij leerlingen met een Turkse of niet-westerse herkomst.)

De kwalitatieve analyse van het Kenniscentrum levert geen bevindingen die hiermee te vergelijken zijn. Wel roept de bevinding van O+S dat er verschillen zijn tussen groepen een vraag op die ook het Kenniscentrum heeft gesteld, namelijk of het opleidingsniveau van de ouders een rol speelt bij de 'reisbereidheid'? En aangezien leerlingen bij verder reizen vaker in een goed gebouw terecht komen, kan ook de vervolgvraag worden gesteld of scholen met veel hoogopgeleide ouders vaker in een goed gebouw zitten?

Grafiek 2 – Ontwikkeling leerlingaantallen

4.3 DISCUSSIE

Verband met leerling aantallen en prognoses?

Het is één ding, wanneer blijkt dat we uit gesprekken met ouders het antwoord krijgen dat de kwaliteit van een gebouw geen rol speelt. Een ander ding kan zijn, dat aan de hand van de ontwikkeling van de leerlingaantallen wordt nagegaan of er een verband te zien is. OCW heeft de gegevens van alle teldata in oktober van elk jaar, en aan de hand daarvan is te zien of het leerlingaantal van een school groeit of niet. Die gegevens koppelen aan de kwaliteit of leeftijd van een gebouw kan bij een landelijk onderzoek betekenisvolle en ook statistisch significante resultaten opleveren. Mogelijk kan het databestand van het landelijk onderzoek dat later dit jaar uitkomt daarvoor worden benut. Maar ook dan blijft een punt dat de groei of afname van de leerlingaantallen nog zoveel meer oorzakelijke of andere verbanden kan hebben.

Een vergelijkbare exercitie is te houden met gegevens uit de leerling prognoses. Aan de hand daarvan is te zien, of een school groeit ten opzichte van het potentieel aan groei in de buurt en dus ook ten opzichte van andere scholen in de buurt.

Met de zes scholen die wij hebben onderzocht zijn deze verbanden misschien al enigszins te verkennen. Er is echter geen relatie te leggen tussen de door ons gemeten kwaliteit voor de zes gebouwen en de historische teldata (zie grafiek 2).

Daarvoor is de datareeks te kort: slechts drie jaar. De datareeks verder doortrekken naar het verleden levert een ander probleem op: namelijk dat een aantal scholen in de tussentijd nieuwbouw heeft gekregen. De data zijn dus niet vergelijkbaar.

Er is ook geen relatie te leggen tussen de door ons gemeten kwaliteit voor de zes gebouwen en de leerlingprognoses (PVG, nov 2012). Het patroon is hiervoor te grillig (zie grafiek 3).

Toch leggen scholen wel een verband tussen gebouwkwaliteit en leerlingenaantal. De Timotheusschool en Het Bovenland bijvoorbeeld. Ze hebben recent een nieuw gebouw gekregen. Beide scholen zijn positief over hun gebouw. Ze vinden dat de nieuwbouw bijdraagt aan de populariteit van de school. Het leerlingenaantal van beide scholen groeit.

De Einsteinschool heeft eveneens nieuwbouw gekregen. Men vindt echter dat het gebouw niet bijdraagt aan de populariteit van de school. Dat komt vooral omdat de school naar hun oordeel is weggestopt, het gebouw presenteert zich niet als school. Dat kost volgens de school leerlingen. Het aantal leerlingen van de school daalde het afgelopen jaar, maar groeide het jaar daarvoor stabiel. De school heeft als bijkomend probleem dat deze bijna geheel is 'verzwart'.

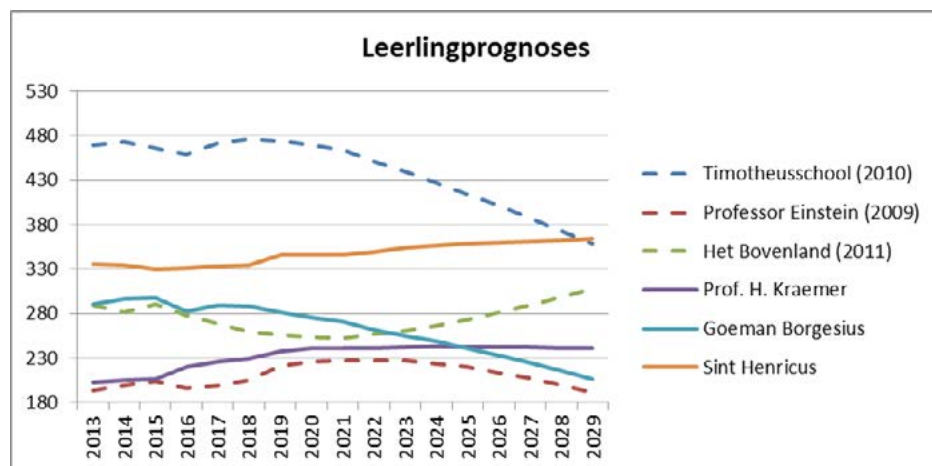
Gemengde scholen

Een opmerkelijke bevinding is, dat er in beide groepen ouders (in nieuwe schoolgebouwen of in oude) wensen en verwachtingen waren en zijn over een gemengde leerling populatie.

Dat is een interessante bevinding, omdat het stadsdeel ook wilde weten of en hoe er op meer gemengde scholen 'gestuurd' kan worden, mede aan de hand van het onderwijshuisvestingsbeleid.

Als we even een sprong maken, dan zien we dat er twee ouderinitiatieven zijn in Nieuw West die allebei in nieuwe gebouwen plaatsvinden (De Fiep Westendorp en het Koggeschip). Aan ouderinitiatieven nemen over het algemeen hoger opgeleide ouders deel. Dat roept

Grafiek 3 – Leerlingprognoses

de vraag op of het opleidingsniveau van ouders bij de waardering van oude en nieuwe gebouwen wellicht een rol speelt?

Dat aspect is in ons onderzoek naar de zes scholen niet meegenomen. Wij hebben de ouders die deelnamen aan de gesprekken bijvoorbeeld niet naar hun opleiding gevraagd.

Bij de eerste school die we bezochten hebben we wel met de directie besproken dat het goed zou zijn wanneer de ouders die deelnamen aan het gesprek een afspiegeling vormden van de populatie van ouders. De school zelf noemde daarbij de beroepen die ouders zoal hebben. Maar in de praktijk bleek het heel moeilijk dat waar te maken. Uiteindelijk werd aan de ouderconsulent gevraagd een gesprek te organiseren en kwamen er vooral moeders van het project Taal en Ouderbetrokkenheid. Dat is geen kritiek op deze school of op andere scholen die de gesprekken organiseerden, we weten hoe moeilijk dat kan zijn.

Maar het opleidingsniveau van ouders verdient wel nadere aandacht in verder onderzoek naar het verband tussen schoolkeuze en de kwaliteit van schoolgebouwen. (Bij grootschaliger onderzoek kan de gewichtenregeling daar ook als indicator voor worden gebruikt.)

Kwaliteit als drempelwaarde

Naar aanleiding van de rol die de leerlingsamenstelling speelt, vragen wij ons af of bij de kwaliteit van het schoolgebouw misschien ook een minimum waarde geldt voor ouders en of het niet halen van dat minimum (bijvoorbeeld bij hygiëne) een reden is om een school *niet* te kiezen.

Het onderscheid tussen positieve en negatieve motieven om een school al of niet te kiezen wordt vaker gebruikt. Bijvoorbeeld Karsten e.a. (2002) laten zien, dat bij de (vijf) aspecten die een school ongeschikt maken volgens ouders bovenaan staan 'een culturele groep domineert' en 'te weinig mensen zoals wij'. (Aspecten die te maken hebben met gemengde scholen en segregatie, zo merken wij terzijde op.) Maar vervolgens komen er aspecten die te maken hebben met schoolomgeving ('de weg is onveilig') en het schoolgebouw ('gebouw slecht verzorgd', 'oud en te klein gebouw' en 'een afgesloten schoolplein').

Onze hypothese is dat voor de ouders in Nieuw West die wij gesproken hebben ook de oude gebouwen nog steeds worden beoordeeld als 'geschikt' en als 'boven de drempelwaarde'.

4.4 AANBEVELINGEN?

De (19) ouders in Nieuw West die wij in ons verkennende onderzoek gesproken hebben, geven aan dat oudbouw of nieuwbouw geen rol heeft gespeeld bij hun schoolkeuze. "Een gebouw geeft mijn kinderen geen les." Deze ouders kijken naar het 'totaalplaatje' van een school. Onze veronderstelling is, dat deze ouders ook de oude gebouwen nog steeds beoordelen als 'geschikt' en als 'boven de drempelwaarde'. Het doel van de wethouder en het stadsdeel is, om door middel van dit onderzoek te achterhalen of een schoolgebouw zo aantrekkelijk gemaakt kan worden, dat het voor ouders interessant is om hun kinderen er naar toe te sturen.

Afgaande op de reacties van de ouders uit het verkennende onderzoek kunnen wij stellen dat die aantrekkelijkheid niet zozeer zit in nieuwbouw, maar in het 'totaalplaatje' van een school. De wethouder kan daarom misschien ook heel goed inzetten op het op peil houden van de basiskwaliteit van schoolgebouwen (de 'drempelwaarde'). Daarbij kan maatwerk worden geleverd en kan worden ingespeeld op actuele wensen (bijvoorbeeld rond kwaliteit van het binnenklimaat). Bij scholen waar de optie van nieuwbouw speelt kan dan overigens wel goed onder alle ouders worden nagegaan of zij de opvattingen delen van de ouders uit dit onderzoek.

Blijft staan dat nieuwbouw natuurlijk bij uitstek de kans is om ook een nieuw imago voor de school neer te zetten; het uithangbord veranderd zichtbaar. Maar als dat niet direct gepaard kan gaan met directe verbetering op andere aspecten, dan is het effect beperkt.

5 BIJLAGEN

BIJLAGE 1 WEERGAVE GESPREKEN MET OUDERS

Ouders van scholen in oude gebouwen

Waarom hebben ouders deze school gekozen?

Alle ouders zochten een school die in de buurt was.

Enkele van de ouders wonen nu niet meer in de buurt van de school, maar zijn zo tevreden dat ze hun kinderen op de school laten zitten. Op een van de scholen lopen ouders twintig minuten om hun kind te brengen.

Voor sommige ouders was de afstand in eerste instantie doorslaggevend. Later zijn ze ook naar de kwaliteit van de school gaan kijken en hebben ze besloten hun kinderen op de school te laten.

Andere ouders hadden voordat ze bij de school gingen kijken al naar de CITO scores gekeken. Deze hebben zij met scholen in de buurt vergeleken en op deze school was het goed (terwijl andere scholen in de buurt achteruit gingen in score).

Op de andere school noemen ouders naast de Cito score ook de kleine klassen.

Mond-tot-mondreclame is volgens de ouders ook een belangrijke reden waarom zij voor de school kozen -- zij hebben zich laten leiden door het advies van vriendinnen.

‘Mensen die ik erover sprak waren positief over de school, en op de crèche kregen we informatie.’

‘Mijn stiefdochter zat al op de school en daar waren we tevreden over.’

Bij binnenkomst voor het inschrijven word je heel hartelijk en warm ontvangen. Je gaat even spreken met de directie en dan word je de klas getoond waar je kind in zou kunnen komen. De juf wordt voorgesteld. Alles heel open en met een glimlach. Dit geeft een goed gevoel en dat is belangrijk bij een school. Als je zelf goed voelt dan kun je dat overbrengen op je kinderen.

‘Het gesprek met degene die de intake doet was positief en gaaf.’

Er is een gezellige sfeer, mensen hebben onderling ook goed contact.

De school is heel laagdrempelig, je kunt er gemakkelijk naar de docenten en de directie toestappen.

Sommige ouders hadden een voorkeur voor een school die gemengd was. Maar in Nieuw West zijn de meeste scholen niet gemengd. Je hebt er niet veel keus. De samenstelling van de school is heel divers, maar er zijn weinig autochtonen.

Welke indruk maakte het gebouw op je toen je er voor de eerste keer heen liep en toen je binnen kwam?

Van buiten ziet het gebouw er oud uit, ook van binnen.

Het hek rondom de school is heel belangrijk. Dat geeft een veilig gevoel. Kinderen kunnen niet weg rennen en er kunnen geen kinderen van buiten op het plein komen.

Ten tijde van de keuze stond er een groot speeltoestel, dat was heel aansprekend voor ouders.

‘Het gebouw is bijzonder en ziet er mooi uit, serieus ook.’

Op de ene school: de weg voor de school was niet veilig, maar er is nu een zebrapad met drempels, al wordt er nog steeds snel gereden.

En op de andere school: probleem is het drukke verkeer, er is geen zebra of zo.

Vanaf de buitenkant zie je ook niet dat het een mooie school van binnen is. Het gebouw is aantrekkelijk en ruim, er zijn grote ramen. De school is overzichtelijk en duidelijk ingericht. De klaslokalen zijn groot.

De school is schoon en verzorgd. Hygiënisch, je ruikt de wc niet in tegenstelling tot op sommige andere scholen.

Hebben deze indrukken een rol gespeeld bij je schoolkeuze?

"Op een school in een nieuw gebouw kan je niet beter leren dan een oud gebouw. Het gaat om het totaalplaatje." Nieuwbouw trekt wel je aandacht. Je eerste indruk is dan positief en je verwacht dat het heel mooi is. Je verwacht ook positieve dingen als veel activiteiten.

Volgens de nieuwe eisen moet het gebouw veel kleiner worden en is er minder ruimte in de klassen. De ouders zijn het er niet over eens of een nieuw gebouw te verkiezen is boven het bestaande schoolgebouw.

Tot slot

De ouders vinden de openheid en de vriendelijkheid van de staf van de school het belangrijkste. Andere punten zijn ook belangrijk, maar je moet vertrouwen hebben in de leiding.

Ouders van scholen in nieuwe gebouwen

Waarom hebben ouders deze school gekozen?

Afstand school: een school in de buurt is belangrijk. 'Je kunt je kinderen meer zelfstandigheid bijbrengen doordat de school dichtbij is, ze kunnen dan zelf naar school lopen. Ook is het makkelijk.'

Positief gevoel en welkomstgevoel bij ontvangst: de ouders geven aan dat zij door de toenmalige directeur gastvrij zijn ontvangen, veel informatie kregen en een rondleiding. Dit gaf hen een goed gevoel over de school.

Ook op de andere school vinden ouders het gevoel belangrijk. Dat blijkt ook uit goed contact met directeur, die een goede rondleiding gaf. "De directeur gaf je de ruimte om na de rondleiding nog na te denken over je keuze, daarmee nam ze een risico. Genoemd wordt ook dat de directeur 's morgens bij de deur staat en iedereen groet.

CITO score. Momenteel is de score minder, maar toen de ouders voor de school kozen waren de scores goed. De ouders geven aan dat ze hier actief naar op zoek zijn gegaan. (Momenteel zijn er problemen met de onderwijskwaliteit. De ouders geven aan dat zij dit zorgelijk vinden, maar dat je dit op elke school kunt hebben). De ouders vinden de CITO score niet doorslaggevend.

Hoop op een gemengde school, doordat er veel ging veranderen in de buurt.

Bij één van de ouders speelde de denominatie een rol, voor alle andere ouders maakte de signatuur van de school niet uit.

De naam van de school en mond op mond reclame spelen volgens de ouders die wij spraken ook een belangrijke rol bij schoolkeuze.

Ze geven echter aan dat de school geen bekende naam is en ouders hem niet aan elkaar aanraden. In het verleden had de school wel een goede naam, maar nu is die onbekend. Ouders op de crèche of kinderopvang spreken niet over de school.

Ervaringen uit het verleden: een van de ouders had 20 jaar geleden ervaring met de school (haar jongere broers zaten er toen op) en dit was voor haar een reden om nu voor de school te kiezen.

Welke indruk maakte het gebouw op je toen je er voor de eerste keer heen liep en toen je binnen kwam?

De eerste indrukken waren goed, het was een nieuw gebouw. 'Het was een lekker groot schoon nieuw gebouw.'

Een van de ouders die ook in het oude schoolgebouw heeft gezeten, geeft aan dat dat weliswaar een oud gebouw was maar wel een plek met veel speelruimte voor kinderen.

Op de andere school noemden ouders ook dat het schoon was in het gebouw. Enkele ouders daar hadden al gekozen toen de school nog in het oude gebouw zat.

Hebben deze indrukken een rol gespeeld bij je schoolkeuze?

Een deel van de ouders die we spraken heeft voor de school gekozen toen deze in het nieuwe gebouw zat. Dit gebouw sprak hen aan omdat het nieuw was. Veel in de buurt was toen nog niet af, zoals het park voor de school. Dit was geen belemmering. De school zag er van binnen ook goed en nieuw uit.

Dat er geen afgeschermd schoolplein zou komen, was voor een van de ouders geen belemmering; de andere ouders hadden dit niet van tevoren gezien.

Dat het een nieuw gebouw was gaf geen doorslag voor de keuze van de ouders. Afstand en onderwijs waren belangrijker. "Het gebouw geeft mijn kinderen geen onderwijs."

De nieuwbouw riep bij ouders de verwachting op, dat het een gemengde school zou kunnen worden. Er kwamen nieuwbouwwoningen en men verwachtte een wijziging in de (etnische, sociaal economische) samenstelling van de bevolking. Inmiddels is de bevolking gemengd, maar de school niet.

De school had hier meer in kunnen doen. Ouders die in de nieuwbouw pal naast de school wonen kiezen voor andere scholen buiten het stadsdeel. Je kunt die ouders dit niet aanrekenen, maar de school had zich wel beter kunnen profileren. Volgens de geïnterviewden is voor andere ouders, zowel autochtone als allochtone, de etnische samenstelling van de school een reden om niet voor de school te kiezen.

De ouders zouden graag willen dat hier verandering in komt.

BIJLAGE 2 DE SCHOOLGEBOUW-SPIN

Onderstaande tabel geeft een compleet overzicht van de wijze waarop we de kwaliteit van een gebouw hebben onderverdeeld in drie categorieën, zeven aspecten, en twintig deelaspecten, alsmede het aantal vragen per deelaspect.

CATEGORIEN	ASPECTEN	DEELASPECTEN EN BIJBEHORENDE VRAGEN	
FUNCTIO- NALITEIT	1. Gebruik / ruimtelijk-ontwerp	1	Onderwijsproces
			voorziet het gebouw in de behoefte voor onderwijs?
			is aangesloten bij de onderwijskundige visie?
			is aangesloten bij organisatorische visie?
		2	Capaciteit
			zijn er voldoende leslokalen/leerpleinen?
			zijn er voldoende stiltewerkplekken?
			zijn er voldoende overblijfruimten (binnen en buiten)?
		3	Interne logistiek
			zijn de stromen mensen goed georganiseerd?
			zijn de routes voor leerlingen, personeel en bezoekers herkenbaar en gescheiden?
			zijn de routes zo kort mogelijk en van voldoende capaciteit?
			zijn er voldoende opslagruimten? / is het niet rommelig?
		4	Veiligheid (toezicht en controle)
			is toezicht en controle van het gebouw (ingang, terrein, afdelingen) voorzien?
			is er voldoende toezicht en controle mogelijk in de dagsituatie?
	2. Toegankelijkheid	5	Veilig bereikbaar en goed bereikbaar
			is de school goed en veilig te bereiken?
			- voor voetgangers?
			- voor fietsers?
			- voor personenauto (alleen bereikbaarheid)?
		6	Parkeren
			zijn er voldoende parkeerplaatsen?
			zijn er voldoende fietsenstallingen?

BELEVING	3. Karakter / Inpassing	7	Omgeving
			is het gebouw in harmonie met de omgeving (stijl, materialen, kleuren) sluit het gebouw aan bij de omgeving?
		8	Terreininrichting
			heeft het terrein een positieve uitstraling? is het terrein functioneel ingericht? heeft het terrein voldoende schaduwplekken? is het terrein sociaal veilig ingericht?
		9	Architectuur
	4. Externe uitstraling		is het gebouw architectonisch aansprekend? is de architectuur van het gebouw geschikt voor onderwijs? is het gebouw een architectonische eenheid en in balans?
		10	Esthetisch
			gebouw prettig om naar te kijken ? spel van licht en schaduw prettig ? uitstraling rustgevend ?
		11	Schaal en afmetingen
			massa prettig ? schaal (t.o.v. omgeving) ? menselijke maat ?
	5. Interne uitstraling	12	Belevingskwaliteit / gebruik
			is de sfeer in het gebouw harmonieus en prettig? draagt het gebouw bij aan optimale werk / leeromstandigheden? wordt het gebouw als (sociaal) veilig ervaren? wordt het binnenklimaat/milieu als prettig ervaren? voldoen de aanwezige voorzieningen aan de wensen van de gebruikers? wordt het gebouw in zijn algemeenheid als "schoon" ervaren?
		13	Materialen en inrichting
			is er variatie en contrast in materialen en afwerkingen? draagt materiaalgebruik en inrichting bij aan het vinden van de weg in het gebouw? is meubilair en afwerking op elkaar afgestemd?
		14	Licht en kleuren
			dragen de kleuren bij aan een warme en comfortabele sfeer? is de kleurstelling voldoende prikkelend / uitdagend voor de gebruikers? is het gebouw voldoende licht?
		15	Uitzichten
			is rekening gehouden met interne zichtlijnen? is voorkomen dat leerlingen worden afgeleid? is uitzicht van openbare ruimten en verkeersroutes prettig en gevarieerd?

MATERIAAL- TECHNISCH	6. Bouwkundig	16	Onderhoud
			is de staat van het bouwkundig (buiten-) onderhoud goed? is de staat van het esthetisch (binnen-) onderhoud goed? zijn duurzame materialen toegepast? wordt er bouwkundig preventief periodiek jaarlijks onderhoud uitgevoerd? wordt er bouwkundig preventief periodiek meerjaren- onderhoud uitgevoerd?
	7. Binnenmilieu / installatietechnisch	17	Akoestiek en geluidsisolatie
			dragen ontwerp en afwerking bij aan een acceptabel geluidsniveau? geluid tussen lokalen Akoestiek nagalm / echo
		18	Daglichttoetreding
			voldoende daglicht in pandige ruimten vermeden. last van zonlicht
		19	Luchtkwaliteit
			zijn ramen te openen? is er voldoende ventilatie? is er tocht? blijft het het CO2 gehalte onder de norm (1200 ppm)?
		20	Thermisch comfort
			zijn de ruimtetemperaturen comfortabel - zomer? zijn de ruimtetemperaturen comfortabel - winter?

BIJLAGE 3 DE ZES SCHOLEN BEOORDEELD

In par 3.2 staan de vastgoedspinnen van de zes scholen uit ons onderzoek.

Hieronder geven we de belangrijkste bevindingen per school weer. Daarbij houden we de eerder gehanteerde volgorde aan:

Oude huisvesting: Goeman Borgesius, Henricus, Kraemer.

Nieuwe huisvesting: Bovenland, Einstein, Timotheus.

Goeman Borgesius school

De school is gehuisvest in een oud gebouw uit 1956. De school is daarnaast gehuisvest in noodlokalen. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 5,3.

Functionaliteit (5,8)

Het gebouw sluit niet aan bij het onderwijsconcept. De gangen zijn te lang en er zijn geen mogelijkheden voor werken buiten de klas. Er zijn meer werkplekken nodig. Het gebouw heeft voldoende oppervlakte – lekker groot.

Logistiek gezien voldoet het gebouw. Er zijn meerder uitgangen, maar sommige klassen zijn alleen bereikbaar via een andere klas. Het gebouw biedt weinig toezicht en controle op wie binnenkomt.

De school is veilig bereikbaar voor fietsers voetgangers. Er zijn onvoldoende parkeerplaatsen op de piektijden – geen kiss & ride.

Beleving (6,2)

Het gebouw past goed in zijn omgeving. De architectuur van het gebouw is ruim voldoende – ook blij met de prachtige aula. Het schoolterrein voldoet, maar is niet efficiënt ingericht: er zijn twee schoolpleinen en ook het basketbalveld naast de school wordt gebruikt. Het gebouw is prettig om naar te kijken en de schaal en afmetingen kloppen.

Binnen wordt het gebouw niet als prettig ervaren. Het klimaat voldoet niet, voorzieningen ontbreken. Kortom, de werken leeromstandigheden zijn onvoldoende en sluiten niet aan bij de wensen van de gebruikers. De gebruikte materialen voldoen niet meer. Ook de zichtlijnen in het gebouw kunnen beter.

Materiaal-technisch (4,0)

De materialen zijn van onvoldoende goede kwaliteit, waardoor veel onderhoud nodig is. Het binnenmilieu van het gebouw is niet goed: de akoestiek en luchtkwaliteit zijn slecht, de daglichttoetreding is in een aantal lokalen onvoldoende en het thermisch comfort is onvoldoende: in de winter te koud en in de zomer te warm.

St. Henricus

De Henricusschool is gehuisvest in een oud gebouw uit 1957 en 1962. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 4,8.

Functionaliteit (3,9)

Het gebouw sluit niet aan op het onderwijsconcept. Er missen gemeenschappelijke ruimten en studieplekken. De school heeft geen gangen. Sommige klassen zijn alleen via een andere klas bereikbaar. Er is onvoldoende ruimte om de jassen op te hangen. Er zijn veel ingangen en trappen, lastig voor goed toezicht. Er is geen zicht op de ingang van de school. Hierdoor moet de school met camera's de deur open doen. De school oogt netjes – geen rommelige indruk.

Door het gedrag van ouders (auto, fiets) is het onveilig voor voetgangers. Ouders fietsen op de stoep en parkeren overal.

Beleving (6,3)

Het gebouw is prachtig vormgegeven en past uitstekend in de omgeving qua stijl, materialen en kleuren. Het schoolplein is te klein.

Het gebouw is vrij grootschalig en niet-sociaal: door het ontbreken van gangen kennen docenten, leerlingen en ouders elkaar niet goed. Er is onvoldoende lichtinval en interne zichtlijnen ontbreken. In het kleuter gedeelte (nog niet gerenoveerd) is het gebouw verouderd (enkel glas, vloeren van toiletten).

Materiaal-technisch (4,1)

De staat van onderhoud van het gebouw is redelijk. De school heeft last van galm. De daglichttoetreding in de ruimten buiten de klaslokalen is onvoldoende. Volgens de school is de ventilatie slecht, er zijn wel ramen, maar dat zijn kiepramen. Het thermisch comfort laat zich niet goed regelen.

Kraemerschool

De Kraemerschool is gehuisvest in een oud gebouw uit 1970. De school heeft een dislocatie aan de overkant van het plein. Het gebouw bevat drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 5,4.

Functionaliteit (4,8)

Het gebouw sluit niet aan bij het onderwijsconcept. Er zijn geen stiltewerkplekken of ruimtes voor zelfstandig werken. Drie verdiepingen en twee gebouwen zijn organisatorisch, logistiek en onderwijskundig bijzonder onhandig. Goed toezicht en controle zijn evenmin mogelijk.

Stedenbouwkundig is niet goed nagedacht over parkeren en veilige bereikbaarheid voor voetgangers en fietsers. Er is echter weinig verkeer en vrijwel iedereen te voet komt.

De school oogt netjes – geen rommelige indruk.

Beleving (5,9)

Van buiten heeft het gebouw weinig uitstraling en van stedenbouwkundige inpassing lijkt geen sprake. Hoewel de massa en de maat van het gebouw wel passend zijn. Het schoolplein is ook niet bijzonder – ondanks dat de school zeer tevreden is over het kleuterplein.

Van binnen heeft het gebouw een prettige sfeer door de kleurstelling, de lichtinval, de menselijke maat en de hoge ruimtes. De trappenhuisen dragen daar met hun ruimtelijke werking en veel glas en zicht aan bij. Het materiaalgebruik is niet bijzonder.

Materiaal-technisch (5,4)

De staat van onderhoud van het gebouw is slecht en er is onvoldoende ventilatie. De akoestiek, de geluidsisolatie zijn voldoende, maar er zijn (behalve zonwering) geen bouwkundige maatregelen genomen voor het thermisch comfort. Resultaat is dat het gebouw relatief gemakkelijk opwarmt. De verwarming heeft voldoende capaciteit, maar is per lokaal niet te reguleren. Je zit aan het begin of aan het einde van de verwarming.

Bovenlandschool

De school is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2009. Het gebouw heeft twee bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is onvoldoende – een 6,4.

Functionaliteit (5,6)

Het ontwerp van het gebouw (naar een vrije-schoolconcept) voldoet, maar kan beter. De hal van de onderbouw en middenbouw kan niet worden gesplitst.

Het gebouw is te klein. De logistiek van het gebouw is slecht. De achteringang mag niet worden gebruikt; dit veroorzaakt opstoppingen. De toiletgroepen zitten voor in de school; logistiek onhandig - geen zicht leerkrachten. De kamer van de directeur ligt niet centraal, maar op de 1^e verdieping.

Toezicht vanuit de klas op de centrale hal is lastig. De zichtlijnen zijn niet goed door de schuine deuren en de hoge geluidsisolatie helpt hierbij ook niet. Er is geen zicht vanuit het gebouw op het schoolplein. De school is – ondanks getroffen voorzieningen - niet veilig bereikbaar voor voetgangers. De onveiligheid wordt voornamelijk veroorzaakt door ouders die hun kinderen met de auto halen en brengen.

Beleving (7,0)

De omgeving is een stedenbouwkundig samenraapsel, maar het schoolplein voldoet en het gebouw heeft een prettige kleinschalige uitstraling – net een blok eengezinswoningen.

De interne uitstraling van het gebouw is goed en roept enthousiasme op bij de directeur en ouders. Het binnenklimaat is uitstekend en het gebouw straalt rust uit. Het kleurgebruik en is goed en het gebouw heeft voldoende licht.

De gebruikte materialen voldoen.

Materiaal-technisch (6,5)

De materialen zijn van onvoldoende goede kwaliteit, waardoor veel onderhoud nodig is. Het binnenmilieu van het gebouw is goed: de akoestiek, geluidsisolatie, daglichttoetreding en luchtkwaliteit en thermisch comfort zijn prima.

Einsteinschool

De school is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2009. Het gebouw heeft drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is voldoende – een 6,5.

Functionaliteit (7,0)

De school is voor voetgangers, fietsers en auto's veilig en goed te bereiken. Het gebouw sluit niet aan bij het onderwijsconcept; de lokalen zijn te klein voor onderwijs op maat. Toezicht en controle binnen het gebouw is redelijk. De looproutes in het gebouw zijn kort, maar de gangen zijn te smal. Hierdoor ontstaan opstoppen het halen en brengen. De school oogt wel netjes – geen rommelige indruk.

Beleving (6,6)

Voor wat betreft beleving scoort de school een voldoende.

De externe uitstraling is prima qua esthetiek, schaal en afmetingen. Nadeel is dat niet duidelijk is dat het een school is. De uitstraling van het gebouw binnen is wisselvallig. Er zitten rare niet functionele hoeken en nissen in het pand. Daarnaast is de school op de begane grond vrij donker. De muren vervuilen snel. Het kleurgebruik is geslaagd en prettig. De begane grond biedt weinig zichtlijnen.

Materiaal-technisch (5,9)

Het gebouw is materiaal technisch voldoende. De staat van onderhoud is ruim voldoende, met uitzondering van een aantal kinderziektes. De akoestiek en de geluidsisolatie is goed – behalve de gymzaal. De luchtkwaliteit en het thermisch comfort zijn slecht. Ramen zijn te openen, maar het tocht en er is gebrek aan frisse lucht. Het gebouw is soms te koud en soms te heet.

Timotheus

De school is gehuisvest in een nieuw gebouw uit 2010. Het gebouw heeft drie bouwlagen. Het eindoordeel over de kwaliteit van het gebouw is voldoende – een 6,6.

Functionaliteit (6,3)

Het gebouw sluit goed aan bij het onderwijsconcept. Veel ruimte voor zelfstandig werken. Er is een podium voor het kunst profiel van de school. Toezicht en controle zijn uitstekend door veel zichtlijnen – ook naar buiten. De interne logistiek is ruim voldoende, maar er ontstaan wel opstoppen en het gebouw is niet te compartimenteren.

Het wegprofiel is onveilig voor voetgangers en fietsers: asfalt met langsparkeren zonder fietsstrook. Hierdoor hebben voetgangers is onvoldoende zicht op de weg en voelt het voor fietsers niet veilig – zij fietsen daarom op de stoep. Er zijn onvoldoende parkeerplaatsen.

De school oogt wel netjes – geen rommelige indruk.

Beleving (6,8)

Het gebouw is niet goed ingepast in de omgeving, het schoolplein voldoet en de architectuur van het gebouw is goed. Het gebouw is prettig om naar te kijken en de schaal en afmetingen kloppen – ondanks de drie verdiepingen.

Van binnen is het gebouw overzichtelijk, straalt openheid uit en het kleurengebruik is goed. De gebruikte materialen voldoen. Op de tweede verdieping is te weinig daglicht in de tussenzone.

Materiaal-technisch (6,9)

De staat van onderhoud is goed. De akoestiek en de geluidsisolatie zijn eveneens goed – met uitzondering van de gymzaal. De daglichttoetreding, luchtkwaliteit en het thermisch comfort in het gebouw zijn onvoldoende. Er zijn een aantal inpandige ruimtes.

BIJLAGE 4 FOTO'S SCHOLEN

Het Bovenland

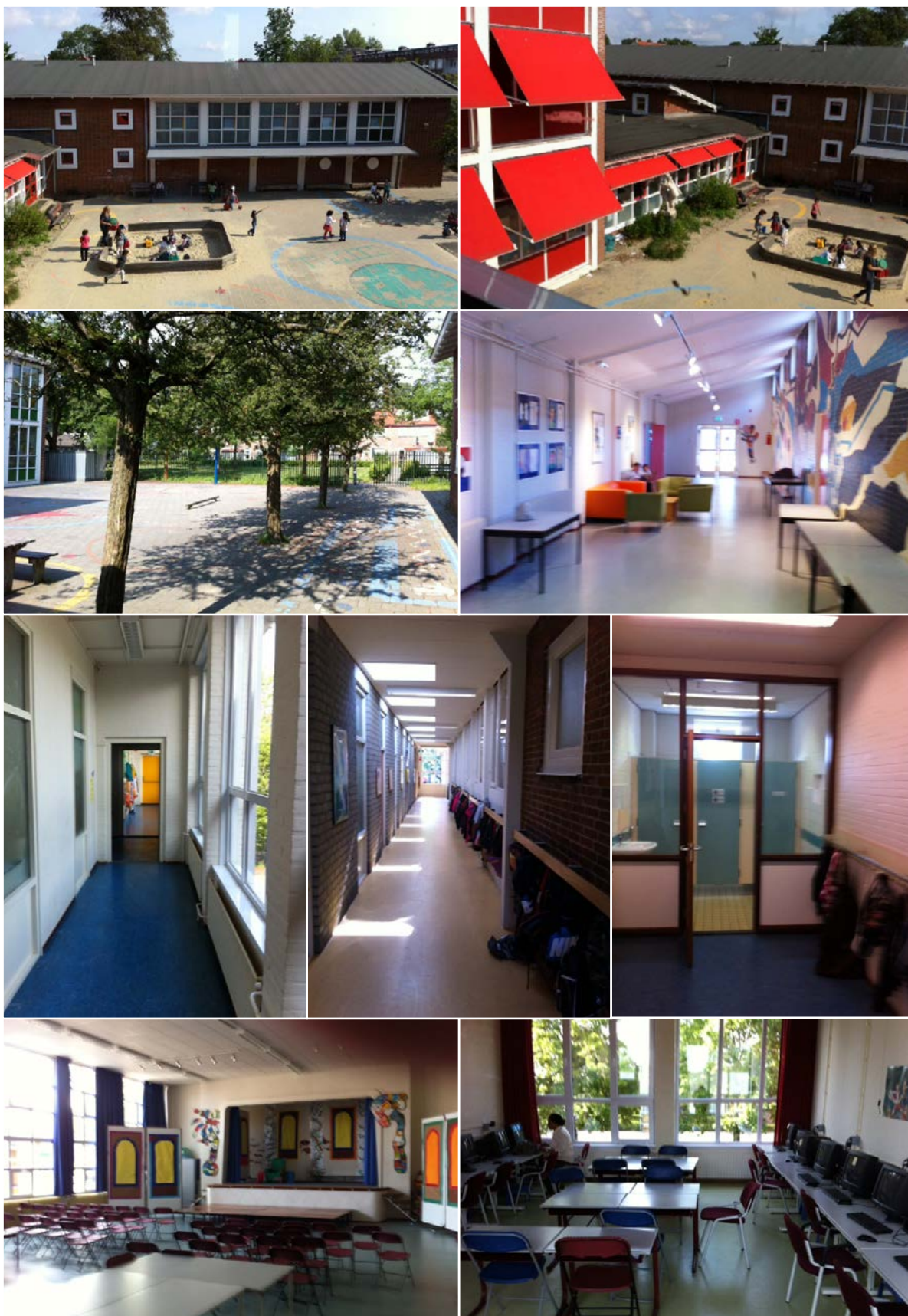

Timotheusschool

Goeman Borgesius

Einsteinschool

St Henricusschool

Prof.H. Kraemer

BIJLAGE 5 DE LIJST VAN ONDERWERPEN & VRAGEN VOOR HET GESPREK MET DE OUDERS

Intro voor de ouders

Onszelf voorstellen.

Op verzoek van het stadsdeel doen wij een klein onderzoek naar motieven die ouders hebben om voor een basisschool te kiezen.

Wij willen graag weten welke redenen er bij u een rol speelden toen u een school ging kiezen.

Er zijn geen goede of foute antwoorden, u kunt gewoon vertellen hoe het ging. Uw antwoorden zullen gebruikt worden zonder dat uw naam genoemd wordt = anoniem.

Wij willen nu wel graag weten wie u bent en in welke groep of groepen uw kind(eren) zitten.

1 Keuze voor de school

- Waarom hebben ouders voor de school gekozen?

(Verschillende redenen uitvragen, gezamenlijk lijstje maken, ontbreekt er nog iets; wat zou ieder bovenaan zetten?)

2 Gebouw

- Wat was je indruk van het schoolgebouw? Welke indruk maakte het gebouw op je toen je er voor de eerste keer heen liep en toen je binnen kwam?

OPMERKING: vragen in welk gebouw de Einstein zat op het moment dat zij hun keuze maakten

- Hebben deze indrukken een rol gespeeld bij je schoolkeuze = Welke rol heeft de huisvesting van de school hierbij gespeeld
- Nu je er langer rondloopt, hoe kijk je nu tegen het gebouw aan?
Wat vinden zijn aan de huisvesting aantrekkelijk
Wat is er goed, wat niet
 - uitstraling, sfeer;
 - licht en kleuren;
 - bereikbaarheid – voet, fiets, parkeren
 - gebruik – ruime doorloop, zichtlijnen/controle
 - akoestiek, daglicht, luchtkwaliteit, warm/kou regelen

Hartelijk dank voor uw bijdrage!

BIJLAGE 6 LITERATUUR

College Bouw Ziekenhuisvoorzieningen, Qind: een nieuw evaluatieinstrument voor integrale gebouwkwaliteit, 2004

Karsten, S., J. Roeleveld, G. Ledoux, C. Felix en D. Elshof (2002), Schoolkeuze in een multi-etnische samenleving.

O+S (2012), Relatie kwaliteit huisvesting en schoolkeuze.

O+S en MARE (2004), Schoolkeuzemotieven. Onderzoek naar het schoolkeuzeproces van Amsterdamse ouders.

SCP (2004), Ouders over opvoeding en onderwijs.

BIJLAGE 7 DANK AAN GEÏNTERVIEWDEN

Graag bedanken wij de directeuren van de zes scholen en alle ouders voor hun medewerking aan dit onderzoek. Wij zijn blij met de openheid en betrokkenheid van alle gesprekspartners en hebben de gesprekken als leerzaam en interessant ervaren.

COLOFON

Aan dit rapport hebben
meegewerkt:
Onno Martens
Guido Walraven
Paco Lucassen

Vastgoeddialoog
Rotterdam
www.vastgoeddialoog.nl

Kenniscentrum Gemengde Scholen
Amsterdam
www.gemengdescholen.nl

